

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Liber I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

PROCOPII DE
BELLO VANDILI-
CO LIBER I.

BREVIARIUM.

1 Antequam belli Vandilici narrationem aggre-
diatur Procopius, qua-
dam de situ Constantino-
poleos, & imperij Roma-
ni, tum Orientalis tum Oc-
cidentalis magnitudine præ-
fatur.

2 Quam varij hostes,
imperante Honorio, Occi-
dentis imperium armis in-
uaserint. Ex his Visigo-
thi, duce Alaricho, Ro-
mam infestant, in quos Ho-
norius inexpectato successu
fertur.

3 Vandili in Fran-
cos & Hispanos irruunt,
& propter similitates in-
ter Aetium & Bonifacio-
cium imperij Occidentalis
sub Valentiniiano III. duces
primarios exortas, a Boni-
facio vocati trayciunt in
Africam, deinde Bonifa-

cium ipsum nimis sero facti
pœnitentem, & prelio fu-
sum fugatumque Hippone
obsident.

4 Africa potiuntur
Vandili. Horum dux Gi-
zerichus clementer agit
cum captiuo Marciano,
qui postea factus impera-
tor Vandilis idem benefi-
cium refert. Pax inter
Valentinianum & Gize-
richum. Maximi dolis
Aetius primùm, dein-
de Valentinianus interfi-
citur.

5 Eudoxia Valenti-
niani vidua, quam Maxi-
mus, ut & imperium, ra-
puerat, legatio ad Gize-
richum, qui Romam cepit
& spoliat, Maximo lapi-
dibus obruto. Gizerichus
in Africa munitiones om-
nes abolet, tribunos
K. ij.

militares locis disponit oportunitis, & excursionibus variis imperij Occidentalis provincias atque ciuitates multas fatigat.

6 Leonis imperatoris aduersus Vandilos conatus. Varia in Occidentis vicissitudines. Gizerichi versutum consilium, ut nouo suo regno consuleret.

7 Maiorini imperatoris sollertia in explorandis Gizerichi rebus. Basiliisci in Orientis imperio tyrannis & horrendus exitus.

8 Gizerichi testamentum, excessus, successores usque ad Trasamundum, quartum Vandilorum regem. Cabaonis Tripolitani praefecti aduersus Vandilos consilium.

9 Hilderichus Trasamundi successor cum Iustiniانو imperatore amicitia foedus init. Gilimer Vandilorum princeps Hilderichum solio deturbat, & Iustiniani querelas cõtemnit: inde contra Vandilos belli initium.

10 Indignatio vulgi ob nouum bellum, & Ioan-

nis praetoris praefecti in eam rem oratio ad Iustinianum, quem Episcopus quidem in proposito confirmat.

11 Prudentius & Goudas belli duces praestantissimi deficiunt à Gilmere. Iustiniani expeditio, duces, & classis ingens Belisary è Germania oriundi hoc bello potestas.

12 Belisarius ad bellum Vandilicum cum uxore & Procopio itineris comite soluit. Procopij mirum somnium. Hunnorum in Belisary classe seditio, ducis autoritate sopita.

13 Ioannis praetoris praefecti auaritiã milites morbis affliguntur. Belisary & Procopij sollertia sarcitur damnum, & tandem Belisarius in Asiam adpellit.

14 De belli gerendi ratione consilium habitum, in quo Archelai & Belisary sententiã describuntur.

15 Militibus in terram expositis, & vallo munitis egregia oratione Belisarius suos ad discipline militaris & modestie

Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

16 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

17 Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

18 Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

19 Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

20 Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

21 Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum
Iustinianus ad Iustinianum

stia amorem sapienter hor-
tatur. Syllecti de ditio. In-
stiniani ad Vandilos epi-
stolam Gilimer astute sup-
primit.

16 Belisarij pruden-
tia, abstinencia & alia vir-
tutes, iter ad victoriam
aperientes. Crudele Gi-
limeris consilium & faci-
nus.

17 Ammatæ Van-
dilis ducis præcepta conatus
& exitium. Hunnorum in-
prælus mos. Belisarij ad
suos concio, quæ victoriam
sibi pollicetur.

18 Romæorum &
Vandilorum prælium. Fu-
giunt Romæi, Gilimer au-
tem paratam victoriam ne-
gigit. Belisarius sistit suos
fugientes, & Vandilos ex
improuiso adortus coniicit
in fugam.

19 Occasione pruden-
ter accepta, Carthaginem
regni caput petit & sine
sanguine sibi subijcit Beli-

sarius, captiuus paulo ante
callida quadam ratione à
crudeli custode suo libera-
tis. Belisarij in Carthagi-
nenses humanitas, in Cal-
longynum predonem iusti-
tia, & in militibus regen-
dis fortitudo.

20 Deregni Vandili-
lici in Africa inclinatione
varia mirandaque presen-
tia.

21 Gilimer in capita
Romæorum nequicquam
coniurat. Diogenis equitis
hastati virtus. Belisarius
Carthaginem munit. Zazo-
nis ad fratrem Gilime-
rum de prospero aduersum
Godam successu litera. Le-
gati Gilimeris à Belisa-
rio capti, mirantur rerum
Africanarum mutatio-
nem.

22 Res in Africa
constituit Belisarius. Gili-
mer Zazonem reuocat.
Vandilorum luctus & de-
speratio.

Impery Orientalis post Theodosi obitum magnitudo, & Constantino poleos dignitas luctuosam efficiunt utrumque vastationem.

JUSTINIANVS peracto Persarum bello Vadalico coepit. Dececenti Theodosio viro imprimis iusto duo filij successere, Arcadius natu maior, qui Orientis, & Honorius qui Occidentis imperium tenuere. Sic enim diuisum iam dudum a Constantino eiusque filijs, qui eo rem traduxit, vrhemque ante omneis longe clarissimam constituit, & ab eo nominari voluit. Ambit enim Oceanus terram, siue vniuersam, seu magna ex parte: nam in geminam eam diducens continentem, hoc mediterraneum efficit, quod a Gadibus incipiens, in ipsam paludem Maotidem desinit. Harum igitur continentium altera quidem dextrorsus in paludem nauiganti Asia vocatur, ad Gadeis vero ac alteram Herculis columnam Septensem ponunt arcem, ob septem apparentes in eo loco motes. Huic aduersa tellus Europa dicitur. Fretum vero inter vtranque stadiis lxxxiij. est. Ambæ itaque vsque in Hellepontum æquoribus diducuntur: conueniunt rursus circa Sestū & Abydū, iterūque apud Byzantium & Chalcedonē vsque ad Cyaneas petras vocatas, vbi nunc Sacrum nominatur, quæ loca decem inuicem stadiorum spatio dirimuntur. Ab altera enim columna vsque ad alteram, longe per litus eunti, non autem per sinum Ionicum & Euxinum, sed è Carthagine, Constantinopoli, & Hydrunte recta in continentē transmittenti cclxxxv. dierū est iter expedito. Quæ autem circa Euxinū consistunt, qui è Byzantio in paludem tendit, omnia descriptione difficilia, quod barbari à quibus Hister seu Danubius colitur, minimè famam illorum faciant Græcis. E Byzantio rursus ad Histri ostia, quæ in Europa computantur, dierum est iter xxij. Per Asiæ verò partē è Chalcedone in Phasim fluium, qui è Colchis in Pontum fluit, dierum est

Accurata descriptio fisci vrbis primariæ, & regionum circumiacentium. Chorographia sunt historiarum pars quædam & nobile ornamentū.

LIBER
iter. Omnis itaq; Graecia
iter est dierum ccccij. Quod
reus, Iouium sinum nauigantem
ex Hydrunte peruenit. Quod
tror ad nauigatio lxxxiij.
den Orientis Romanis
tu vocem in Aphrodisia
met (notandum è enim a
Tropicos exiit) iuxta
iter eam tantummodo
sinum ceteris. Si per
ad dōteri, iuxta
serunt. Cyreni iuxta
quod conueniunt
citur vocatur. Ita
supra naras. Romanorum
Athens (siue Megara)
igitur respectu continen
mentem. Romanorum
non minima ad Occiden
peruenit. Itaq; verum
rum maxime presentia,
& Maronico incolis
libet iterum Imperator
liis fisci sunt. que con
a Hono. 2. 10. regnum
lino mactare re generalit
ficia Gothique gentes
resperant hie. Quomodo
Gothis & Vandali
cū & Sarmatae, & Me
Getae gentes in
caudem inter se dist
& alii sunt omnes
quod & alpestra p
va. similiter & Arca

iter xl. Omnis itaq; Græcorū potentia iuxta mare iter est dierum cccxlj. Quod si quis, vti supra narratur, Ionium sinum stadiis longum maximè decc. ex Hydrunte prætereat, diebus non minus quatuor adnavigatio fuerit. Tale igitur in hodiernum diem Orientis Romanorum Imperium. Occidentis autem in Aphrica primum nonaginta dierum iter (tantundè enim à Gadibus ad fines Aphricanæ Tripoleos existit) prorogatur. In Europa verò lxxv. iter: nam tantundem ab altera columna ad Ionium sinum cefetur. Si quis autè sinuum nauigationem addiderit, Imperator Orientis cxx. dierum iter fortitur è Cyrenes finibus vsque ad Epidamnum, quod contra ipsum Ionium sinum est, nunc Dyrrachium vocatum: circa item Euinum omnia, vti supra narraui Romæorum sunt. Vno autem die ex Athenis vsque Megara cxx. stadia absoluuntur. Sic igitur vtrique continenti Romæi Imperatores dominantur. Britannia extra Herculis columnas omnium maxima ad Occidentis, vt par est, imperium pertinet. Intus verò Ebusa est, ad septem iter dierum maximè protensa, duæq; circa aliæ, Maiorica & Minorica ab incolis appellata. Aliarū verò quælibet alterutro Imperatori obtemperat, vt intra illius fines sitam esse contingit.

2 HONORIO igitur Occidèti præfidète, barbari illius inuasere regionè: qui verò fuerūt & quomodo dicā. Gothicę gentes multę quidè, & aliæ prius fuerunt, quàm nūc. Omnium autè maximæ ac potissime Gothi, & Vandali, & Visigothi, & Gepedes, iam dudū & Sarmatę, & Melächlæni appellati. Sunt & qui Geticas gentes has vocent qui omnes nominibus quidem inter se differunt, cetero conueniunt. Nam & albi sunt omnes corpore, flauī coma, proceri quoq; & aspectu probo, legibus item eisdem vtuntur, similiter & Arianæ omnes opinionis, voce vna

K. iij.

Potentia
Græcorum
in auras dilapsa, post
Turcarum
aduentum.

Occidentalis
imperij am-
plitudo.

Orientalis
idem.

Descriptio
Imperio O-
rientis, quæ
& quales
fuerint Im-
peratoris
Honorij ho-
stes propantē
Procopius.

Gothica appellata vcentes: & vt mihi sane videtur, ex vna omnes gente procreati, nomina postea ab eorum ducibus varia sortiti. Is autem populus loca supra Istrum iam pridem incoluere. Deinde Gepedes loca circa Singidum & Sirmium tenuerunt. Intra verò & extra Istrum meo vsque tempore nunc habitant. Ex his igitur Visigothi hinc moventes, primum quidem in societatem cum Arcadio venerunt, tempore verò procedente minimè in fide perseuerantes, duce Alarico insidias alteri Imperatori parauerunt. è Thracia enim moventes, omnem Europam bello infestauerunt. Alaricus deinde Roma discessurus Atalium quendam nobilitatum genere Romanorum Imperatorem constituit, diademate, purpurâque & aliis exornans insignibus, hoc animo, vt Honorio eriperet, huic verò tribueret Occidentis imperiũ. His itaque gestis, Atalalus & Alaricus cum exercitu Rauennam inuadit. Erat autem Atalalus ipse nec per se satis regere aptus, nec bene consulenti credere visus. in super in Affricam præfectos sine exercitu minimè probante Alarico misit. Britannia interim a Rom. desciuir, Constantinumque sibi regem constituit, virũ quidem haud obscurum. Is statim armatus cum exercitu satis magno in Hispaniam atque Galliam ruit. Honorius verò naues in munitione paratas habès, tantum in Aphrica occasiones expectabat, vt si ab Attalio missi repellerentur, ipse protinus ad nauigaret, eiusque Imperij partem conquireret: si verò illic res minus prosperæ orientur, ad Theodosium se conferre cogitabat, vt vnâ super his animaduertent. Arcadio enim longè antea decedenti Theodosius filius in Oriente successit. Hæc Honorio meditati, ac animo fluctuanti, admirandi fortunæ successus contigerunt. *Amat enim Deus, non quidem astutus, aut aliquid domi machinantes, sed extre-*

Horum vestigia & nonna sedes.

Fraudes Visigothorum in perniciè imperij.

Qua fides enim ipsi esse potest, qui Deo fuerunt infideles?

An pio principium Deum mentem & manus oportum laratur.

ma in angustia constitutos, modo non sunt improbi, quem-
admodum huic contigit Imperatori. ut enim sta-
tim nunciatum est ex Africa, Attali prefectos
interiisse, nauium multitudinem protinus e Byzan-
tio sibi non expectanti auxilio adesse vidit. Alari-
cus autem cum Attalo, ob eius ignauiam, in dis-
fensionem veniens, imperatoris priuatum insigni-
bus in custodia tenuit. Interea Alarico morbo ex-
tincto, Visigothorum exercitus duce Adaulpho
Galliam petit, & Constantinus, quem Britannia
tyrannum diximus, bello superatus vna cum libe-
ris interiit: nec eam propterea Romani liberaue-
runt, succedentibus continuo tyrannis. Gothi au-
tem Istrum transeuntes primo quidem a maleficio
non temperabant, donec permittente Impe-
ratore Thraciae loca incoluerunt: nec tamen diu,
quã vterius transeuntes rerũ in Occidente sunt
potiti. Sed hæc in bello postea Gothorum dicetur.

3 VANDILI interea circa Mæotidem confiden-
tes, vbi fame pressi sunt, in Germanos irruunt,
qui nunc Franci dicuntur, simulque Rhenum flu-
uium traiecerunt, in societatem Alanos, Gothi-
cum & ipsum genus, adfiscientes: inde postea du-
ce Gogidisco in Hispaniam penetrauerunt, quæ pri-
mum ex Oceano e Romanorum ditione occurrit.
cum Gogidisco Honorius conuenit, ut in hac se-
des, minimè tamen cæteris habitatoribus nocen-
tes, haberet. Nam quum lex Romanis esset, ut
his, qui iam annis x x x. ad manus sua non possi-
derent, ob præscriptionem ius amplius repetendi
non esset, ea annorum præscriptione Vandilis nul-
lo pacto vti liceret. Honorius igitur ad hunc mo-
dum Occidente lacerato morbo excessit, cum quo
Imperium antea Constantius simul gessit, Placi-
diae fororis vir, qui ob vitæ breuitatem nihil laude
dignum viuente Honorio gessit. Huius igitur fa-

Et per du-
les, ignauos
atque perf-
dos qualis
fuit Atta-
lus de vsur-
patio folio
deturbans
pedibus pro-
culcat.

Vandilorũ
migratio-
nes in Fran-
corum His-
paniarum
provincias.
Ius præscri-
ptionis Vã-
dilis denega-
tum.

Laudatis
Imperatori-
bus succedit
ignauus
princeps.
Hercum fi-
ly noxa.
Sub iuvene
& stulto
principe ty-
rãni hypoerã
re (sub Ioan-
nis persona
descripti)
nascuntur.

lius Valentinianus, iā à nutrice liber, apud Theodosium educabatur. Interea Romæ Ioannes quidā è militibus Honorij occupat Imperiū, vir quidem ingenio mitis ac virtute præditus, qui annis quinque, quibus præfuit, nec delatoribus aures adhibuit: nec cædem vllam iniustā, nec denique pecuniæ gratia quicquam fecit: cōtra barbaros nihil penitus gessit, quod è Byzantio bello sit ipse penitus. Cōtra hunc igitur Theodosius Arcadij filius exercitū magnū simul cum ducibus Aspare & Asparis filio Ardaburio mittens, eū è tyrannide deiecit, simulque Valētinianū adhuc puerū rebus præfecit. Is Valentinianus hunc Ioannē captum priuacūque altera dextra in Hippodromo coniecit, asinōque insidentem cum omni contumelia circumduxit, ad extremūque ne cauit. Ad hunc igitur modū Occidentis inito Imperio Valentinianus, quod à Placidia matre in omni mollicie nutritus, atque illius vitio effeminatus esset, ad incantamenta mathematicaque se conuertit, vt quæ matronis potiretur alienis, omni studio ac vitæ infamia curauit, quantum & ipse vxore longe formosissima non carebat. Quapropter eò ob ignauā venit, vt nō solū amissa nō recuperaret, sed denuò Africā amitteret, in qua taha contigerunt. Duo Romanorū erant tunc duces, Ætius & Bonifacius, belli disciplina nulli suorum temporum secundi, verū inter se in administratione discordes. præterea animi magnitudine & reliquis virtutibus ita præstitere, vt si quis ipsorum alterutrum summum Romanorū dixerit, non errauerit. Bonifacium itaque Placidia Africæ totius præfectū fecit, inuito, verū dissimulante Ætio, quod nondum aperta esset inimicitia. Postquā vero is ad locum peruenerat, Ætius manifestò obtrectare laudibus eius, malèque ad Placidiam referre, in super quod Africæ tota per eū spoliaretur, accusare

Valentinianus III. imperator. Tyranni iustū supplicium.

Valentiniani vitia, ex quibus oriuntur Imperij lacerationes: iusto Dei iudicio.

Vindicta Dei instrumenta, Ætius & Bonifacius, magni duces, sed ambitiosi. Ætij versutia.

*accidit: cepit remittit: reuertitur. Vnde
solum sibi placere, sicut
vero segrogium per se
scribit, vi caueat, et
quareque delectat
ictorum, quod priuacū
reoberetur. Quod
que eum reuocatur
Imperator, per
Maxidia. Et non
maximeque
etiam esse
in hoc anno
impari reuocatur
tute, sed
ut, qui in
sua
Gotticus
si
Bonifacius
que
per
Vandil
Hercule
in
Bonifacius
Arzimidias
suum
reueri
tūcum*

accusare coepit; rem facile posse deprendi, si iussus minimè reuertatur. Vbi verò hæc illa accepit, consiliū sibi placere, seque ita facturam dixit. Ætius verò negociū præueniens, epistolam Bonifacio scribit, vti caueat, eū Placidie suspectum haberi, quærereque delendi occasionem, & hanc fore coniecturam, quòd primum absque vlla causa discedere iuberetur. Quod vbi ille legit, missis è vestigio, qui eum reuocabant, respondit; se nullatenus nec Imperatori, nec matri obtemperaturum. Quocirca Placidia Ætium opinata rebus imperatoris fauere, maximèque fidum, illum verò infidum ac suspectum esse arbitrabatur. Bonifacius ex altera parte in hoc animi æstu nec Imperatori monere bellum impar viribus est ausus, nec Romã ob metum venire, sed Vandalis tantum se coniungere cogitauit, qui in Hispania parum ab Africa distante, vti supra dixi, constitierant. Hic Gogidisco defuncto, eius liberi successere, Gontharis ex matrimonio, & Gizerichus nothus, cui quòd armorū peritus esset, & frater eius adhuc puer, rerum summa delata. Bonifacius igitur certos fideles in Hispaniam vtrunque fratrem sibi conciliatum mittit, monstratque si in Africam traiciant, in tres eam inter sese partes posse diuidi, ex quo facile contra insurgentes inita societate valeant inuicem iuuare. Igitur Vandili statim accepta conditione, per angustias Herculei freri in Africã penetrant. Visigothi paulo post in Hispania successere. Interea Romæ amici Bonifacij facinus considerantes, quem semper in officio perseverantem cognouerant, satis admirari non poterant: nonnullique iussu Placidie Carthaginem delati eundem conueniunt. Vbi verò Ætij insidias, ac literas ab eo exhibitas conspiciūt, statim reuerſi Placidie rem omnem deferunt, Bonifacium non sua, sed aliena culpa errasse di-

*Bonifacius
ab Ætuo di-
uisus.*

Ira mulieris & aulici dolus, malura magni imperio creant.

Gontharis & Gizerichus Vandili principes.

Vandili traieciunt in Africam.

Insidia Ætj delectæ fraudes autem non repressa propter viri potentissim.

cunt. Illa animo percussa, cum Ætio quidem dissimulauit, nec quicquam eorum, quæ contra Imperatorem gesta erant, probro obiecit, quod exercitum relinquere summam in potestate haberet, & res in discrimine iam esset: verum Bonifacii amicis omnia communicauit, de Ætiji fraude vehementer conqueritur. iurat sese æquam Bonifacio fore, si illi rem animo detrectare; tum rem Romanam à barbaris perditum iri non permittere persuadeant.

Premium condignum. Difficilius emittuntur quam non admittuntur armati hospites. Gizerichus Hippone Bonifacium obsidet.

Hæc ubi ille accepit, facti ilico pœnitens & in iram iam societatem detestans, Vandilos multis millibus nummum tentare cepit, uti ex eo loco discederent, quod quum minime ausculturæt, quin probris potius insultare viderentur, necesse fuit ad manus venire. Victus Bonifacius Hipponem regium se recepit, ciuitatem Numidiæ maritimam ac traunicissimam. Hanc Vandili Gizericho duce exercitu admoto obsederunt. Gontharis verò iam decesserat, à fratre, uti putatur; interfectus, Vandili autem illum potius dicunt in Hispania à Germanis captum, paloque infixum, iam in Africâ Gizericho res gerente. Tempore autè longo procedente, quum neque vi, neque conditione vlla opidum id expugnare possent, famè vrgente obfidionem reliquerunt. Interea è Constantinopoli Romæque exercitu adueniente cum Aspare duce, Bonifacius Romanique, qui in Africâ erant, spiritus adfumentes acriter resistere ceperunt: verum non melior priorè fortuna successit, victi ad vnum omnes, alij aliò fugam arripuerè, Aspar Constantinopolim vnde venerat, Bonifacius Romam profectus sese Placidia ex hijs, quorum culpa vacabat, reconciliauit.

Noua Bonifacii & sociorum clades.

Africâ Romanis eripiunt prædones Vandili, præda alteri Romano postea futuri. Vati tibi qui spoliis, tandè Spoletiberis.

4 H O c igitur modo Vandili Africam Romanis eripuerè, captiuos verò quos ceperant, in custodia habuere, inter quos Martianus fuit, qui

po-

postea Theodosio successore præcepit, ut capere, ut adspiciendos eos speraret, si quis regiam præsentem fortuna non ac labore fecerit voluitans superis. Gizerichus superis non frustra hoc fuit, ut esset, interrogatum locum eiusdem sicum vocat, quique gestis, ut tium potestatem ratur est, per interrogata ratione em gaurati est, mori non quod se per dicitur, ut. Quæque tiam sit, nec tiam. Se tiam Theodosio dicitur, saltem, optima Africâ remanente hæc potestatem tiam Asparem & Bonis fortune vacante è Constantinopoli nouus mittente ex maiorum armis sese continet à deo tiam ob ea, quæ rati sunt. Itaque fuit, ut quocumque

postea Theodosio successit. Quúmque Gizerichus fortè præciperet, vt captiui in aula sub dio cogentur, vt ad spectibus eorum consideratis sanè cõspiceret, si quis regiam haberet indolem, ac indigna præsentè fortuna pateretur, interim iidem inedia ac labore fessi humi obdormiscerent, aquila fortè volitans supra Martiani caput passis adstitit alis. Gizerichus igitur portentum tacitè notans, non frustra hoc fore, iussum ad se venire, qui nam vir esset, interrogat. Ille se Asparis arcanorum omnium socium esse inquit, quem Romani Domesticum vocant. Gizerichus itaque meditans & aquilæ gestum, & Asparis quanta esset apud Byzantium potentia, hominem de medio tollere ab re pu-
 rauerit esse, neque verisimile, vt supra quamprimùm interituro signa volatu illa ostendisset, nulla enim ratione eum interfici oportere: nam si postremò regnaturus est, morti non esset apud eum derelictus, quòd ea quæ deo sunt decreta, nullatenus prohiberi possunt. Quapropter iureiurando eum obligat sibi amicum fore, nec vllò pacto contra Vandilos venturum. Sic igitur dimissus Martianus, paulo post Theodosio defuncto successit, rerúmque habenas suscepit, optimúsque fuit princeps. Quæ verò in Africa versabantur, in nulla ratione habuit. Sed hæc postremo tempore facta sunt. Gizerichus postquam Asparem & Bonifacium vicisset, prudenter animo fortunæ varietatem examinans, formidansque ne è Constantinopoli Romaque simul contrà nouus mitteretur exercitus, quum suæ vires Romanorum armis non essent æquandæ, & humana sæpe contingat à deo mutari, & corpora deficere; potius ob ea, quæ ratione meruebat, moderatù, quam ob iam partam victoriam elatum animum gerere statuit. Itaque fœdus cum Valentiniano inuit, tributum quotannis simul cum Honoricho filio obli-

Quibus Numinus benignitas est propitia. furor humanus nocere non potest.

Beneficium vel serò eadem mercedem suam reportat.

Prudentia summa, in secundis rebus colere modestiam, & humanis sapere.

de dedit, quem paulo post amicitia inter eos glifcente sponte recepit. Placidia interim Romæ moritur, & Valentiniano virili prole carenti duarantum fuere ex Eudoxia Theodosij filia nata, quomodo autem interit, breuiter repetam. Maximus erat quidam e Senatoribus vnus, ac e stirpe illius Maximi tyranni, quem Theodosius senior sustulerat, pro qua victoria Romani quotannis festum agunt, huic vxor formosissima simul & prudentissima fuerat, qua Valentinianus amore incensus, quum potiri cuperet, resque admodum ardua foret, rem iniquam excogitauit. Maximum iussit ad se in palatium venire, quo cum talis colludens, auro certo proposito, anulum eius victor nactus est, hunc clam ad vxorem mittit viri nomine, vt quamprimum signo perspecto in palatium salutatim Eudoxiam Imperatricem veniat. Illa subito paret, quam certi, quibus res nota ac mandata erat, protinus in aula excipientes, longe in gynæconitidem dixerunt, vbi Valentinianus occurrens vim ei attulit, Illa post hæc moesta domum regressa, calamitatem fatumque suum flere, virumque magnopere detestari cœpit, vt qui occasione huic rei dederit. Maximus verò dolore ingenti perculsus de insidiis contra Imperatorem secum meditatur, quumque videret Aetiũ tunc maximum ducem, qui paulo ante clarissimã victoriam de Attila Massagerarum Scytharumque exercitu armato contra Romanorum Imperiũ retulerat: ei succurrit ita agere, vt laudẽ omnẽ ac merita gestorum amitteret, suspectumque illũ redderet imperatori. tempus quoque commodum tũc visum, quod longe abesset, quod spes in eo potissima Romanorum esset, cum Eunuchis agit, quorum custodia, vt i fidissimorum, corporis sui curã Imperator tradiderat, vt ei persuaderent, Aetiũ rebus nouis studere,

*Extrema
verò demẽ
tia, volupta
tibus indul
gere, & pu
dica matro
na decus cor
rumperere
velle.*

*Lenonum
aulecorum
impurius
animus, im
purã ma
nus.*

*Per Aetiũ
latus, Dei
insidia Va
lentinianũ
impurum
raptorem
primũ cõ
fedit.*

dere. Imperator facile credens, suspectamque il-
lius habens virtutem, vt interficeretur mandat. fer-
tur & proximum quendam ex Romanis interrogat-
se, an utilis foret Aetij mors: ille autem respondit-
se, hoc ipse videret, bene an male, se tantum scire,
quod sibi dextram altera manu incideret. Igitur su-
blato Aetio Attila, vt qui nullum amplius aduersa-
rium haberet, nullo negotio cunctam populatur Eu-
ropam, occidentisque Imperium tributarium consti-
tuit. Nam & Imperatores quotannis tributum ei
dare perseverauerunt. talem ei felicitatem Aquileia
direpta praebuit, ciuitas potentissima, simulque fre-
quentissima, praeterea iuxta Adriaticum constituta.
Dicitur enim longa iam obsidione fessus, quum iu-
beret exercitum rebus infectis discedere, indicta-
que postera die in exortu solis, quodam permotus
auspicio restitisse. siquidem ciconiam in turri quadam
ciuitatis animaduertentur inde pullos suos paulatim
auferentem, quum non satis firmi adhuc ad vo-
landum, quisque supra praecedentis dorsum inni-
tens, ex successione vna omnes euolauerunt: quod
Attila inspiciens (erat enim in auspicio conie-
ctura ingenio prospicax) iussit exercitum sistere: *non
anim frustra*, inquit, *haec avis nidum desereret, nisi ma-
lum quid dimittis ciuitati euenturum praesagiret*: quod
profecto euenit. nam post paulo eam muri partem,
vbi nidus fuerat, sponte nullaque vi corrudentem
conspexerunt, vnde Barbaris ingressus fuit, & ci-
uitas tota direpta. Et haec circa Aquileiam hoc mo-
do contigerunt. Interea Romae Maximus Impera-
tore nullo negotio interfecto tyrannidem capit, Eu-
doxia potitur, eamque sibi coniugio iungit, quum
forte antea prima vxor decessisset; eiusque tandem
amore, dum vna cubaret, se fassus est virum inter-
fecisse. quare illa exacerbata prius animo, ac de vl-
tione viri cogitans, multo magis ob eius verba & ani-

*Page libidi-
nis pena,
stupida &
caca mens.*

*Alter a ho-
stis exter-
nus inui-
sus.*

*Tertia, ser-
uitus foeda.*

*Postrema,
impuri i-
psius horren-
dum suppli-
cium, quod
noua trage-
dia sequen-
tur.*

num impudicum detectum ad vindicandum facinus est incensa.

Nouus tyrānus, ira Dei flagellum, non diu in sua impietate exultat.

5 Vbi igitur illuxit, Carthaginem mittit rogatum Gizerichum, vt viri necem ab impio tyranno interfecti vlcisci velit. ipsam verò indigna ab eodem pati, Imperium occupatum, omnia perditum iri, addit quoque ex officio illum facturum, si afflictis auxilium ferat, quum in amicitia societateque Valentiniani esset. e Constantinopoli nullam esse spem Theodosio iam extincto, & Marciano imperate. Gizerichus igitur auaritia imprimis permotus, spēque opum maxime consequendarum, ingenti classe in Italiam ad nauigans Romam nullo aduersante facile ingreditur. Maximum euistigio Romani fugientem infectari lapidibus obruunt, membratimque discerpunt. Gizerichus verò Eudoxiam simul cum Eudocia & Placidia, eius ex Valentiniano filiabus capit, gazamque omnem Imperatoriam in nauibus positam secum in Aphricam tulit: ac si qua erant Romæ decora, inter quæ Iouis Capitolini regularum ex ære auratarum partem dimidiam adripuit. Vnam verò ex his nauibus, vbi statuæ fuerunt, tempestate periisse dicunt, cæteras incolumes in Aphricam delatas, e captiuis mulieribus Eudoxiam Honorico filio, Placidiam verò Olybrio nobili Senatori Romano locauit, quam Placidiam simul cum Eudoxia matre, rogante Leone Imperatore Constantinopolim misit, qui post Marcianum A sparis opera imperio successerat. Gizerichus post hæc ad Aphricam statim conuersus, ciuitates omneis, præter Carthaginem, mœnibus nudauit, vt neque ipsi Aphri Romanorum agentes prædam haberent quo se recipent, neque Romani si ab Imperatore in Aphricam mitterentur, domi discedunt munitas præditiis relinquunt, negocium propterea

Sed ab hoste fugatus, a suis obrutus & discerpit, summos & infimos pietate iustitiam & temperantiam colere iubet.

Munitiones abolere haud ita tutum nisi inuisita potestas qualis hodie est Turcarum) princeps munitus sit.

Van-

Vandilis faciant: quòd quamquam bene ab initio succedere videretur, tempore tamen procedente Belisarius loca sic distincta & immunita paruo negotio cepit: ex quo Gizerichus ridiculus est visus, qui quòd optimum ei videbatur consilium, in stultitiam damnumque versum vidit. *Homines enim ex eventu postea fortuna, quæ prius consulta sunt, iudicant.* Gizerichus deinde si quid inter Aphros boni fuerat, aut agri, aut rerum aliarum, omne inter filios diuisit Honorichum & Genzonem: nam Theodatus omnibus iunior iam decesserat sine liberis. Ceteros item agros optimos Aphricæ à dominis ereptos Vādilis distribuit, qui adhuc hodie Vandilorum agri vocantur, liberi que fuere longo tempore possidentibus. nā ab omni eos vestigali aut tributo in perpetuum liberavit. quin si quis non bonā natus terram sibi videretur, illam prioribus dimittere licitum erat, & ex publico tantundem accipere, ac cum aliis commutare. Itaque hoc pacto Aphri frustra sua possidebant, atque appellabant, quapropter multi multis de causis fugiebant & interficiebantur, potissime verò quòd pecuniam si quis haberet domi abscondebatur: sic omnis Aphrica calamitatibus inuoluta videbatur. Insuper Gizerichus Vandilos & Alanos in insidiis & locis opportunis custodię gratia posuerat cū ducibus non minus octoginta, quos Chiliarchos vocabat, quumque quinquaginta milium tantum esset exercitus, speciei octoginta præbebat, ab initioque Vandilos tantum & Alanos autoratos habuit, deinde numero quotidie gliscente, Barbaros alios in societatem adsciuit. cuncti tamen Vandilorum nomine appellati, præter Maurusios, quos demū & ipsos in exercitu accepit. Post mortē verò Valentiniani aliquot annos veris initio continuo longas fecit prædando ac populaado excursiones, nunc in Siciliam, nunc

De Gizerichi consilio auctoris in dō eum.

Prudentia politica Gizerichi.

Africanorū popularium militibus ad dīctorum, miseria.

Munitioibus dirutis necesse est tribuni, Chiliarchi & milites succedant & in armis sint.

*Gizerichus
potens a Tur-
cica specu-
lum.*

in Italiam, ciuitates in super partim diripiēdo, par-
tim solo æquando: vbi vero omnia deleuit, ad O-
rientis conuersus imperium, Illyricū omne simul,
& Peloponnesum, hīsque adiacentes insulas, cum
reliqua Græcia inuadit. Ad Italiam rursus, Sici-
liamque reuertens, si quid erat reliqui diripuit. Fe-
runt quondam, quum è Carthaginis portu velis
passi soluturus esset, interrogatus a nauclero, quò
tendere populabundus vellet, respondisse, quò deus
impulerit. adeo ex nulla causa in obuios quoscūque
hostiliter ferebatur.

*Fortis &
magni ani-
mi princeps
crescentem
hostis aceri-
mi potentia
maturè con-
uelleret stu-
det.*

6 TALEM igitur Imperator Constantinopoli-
tanus audaciam perosus, contra Vandilos mouere
decreuit, cuius exercitus terrestris fertur ad millia
centum fuisse, classis autem magnitudinem vnde-
cunque ex omni Græcia collectam habuit: in milite
& nauas sumptus ingentes ostendit, eo quòd
contra Barbaros procul ituri essent: ferūt enim mi-
lia trecēta in hoc bello frustra erogasse, & vt victo-
riam de Vandilis minimè adsequeretur, classis pra-
fectum Basiliscum misisse, Verinæ cōiugis fratrem,
imperio tunc maximè fidū, quòd tutū sibi fore ar-
bitrabatur, Asparis durate amicitia. Ipse enim As-
par, quòd secula esset Ariana, Imperator esse nò va-
luit. Leonē tamē facere potuit, cui paulo post insi-
dias visus est tendere, metuēs ne ex victoria Van-
diliacæ successu elatus, nò æquus ei, tū cæteris Im-
perij rebus foret. quapropter multa Basilisco disce-
deri mandasse, tū vt bellū duceret, suasisse ferunt.

*In eo autem
miser est,
quod mini-
stris parum
fidis vti sa-
pissimè cogi-
tur.*

*Artemius
occidentis
imp. & con-
tra illum
Olybrius Lu-
quosia verū
conuersiones
in magnis
imperij.*

Leo vè idē Artemium senatorē opibus ac genere
magnum ad imperiū Occidentis suscipiendū miserat,
vt Vandilorum bello auxilio foret. Gizerichus verò
Olybrio itē senatori potētissimo pollicetur, si vnā
conspiret, ei Occidentis imperium simul cū Placi-
dia Valentiniani filia se daturum: quo fretus, maio-
res adsumpsit spiritus, audaciūque omnem Impe-
rij

rij ditionem vexauit. Erat ea tempestate in Delmatia quidam Marcellianus, notus Ætio vir admodum probus, qui post Ætium interfectum ad Imperatorem redire recusauit, res in ea parte nouas excitando, eaque fuit potentia vt nemo resistere auderet. Leo igitur hunc metuens, omnibus modis sibi conciliatum in Sardiniam misit, vt eam à Vandilis liberaret, quod breuiter ac facile factum. Heraclius interea è Byzantio eum classe in Africam veniens, apud Tripolim Vandilos uicit: nauibusque dimissis, cum exercitu pedestri aduersus Carthaginem tendit. hic igitur initium belli. Basiliscus enim cum tota classe ad paruum oppidum à Carthagine non minus *CCLXXX* stadiis distans, adplicuit: vbi Mercurij templum antiquitus conditum fuit. quod si minime cunctatus inde euestigio Carthaginem aduolasset, ipsam proculdubio cepisset, Vandilosque simul in seruitutem redegisset. Gizerichus autem, vbi Sardinia ac Tripolim captas audiuit, simulque Basilisci classem ingentem animaduertit; Leonem Imperatorem, vt admodum inexpugnabilem, formidare coepit. Tancam itaque victoriæ occasionem amisit ducis siue tarditas, siue ignauia, seu etiam proditio. Gizerichus autem Basilisci indiligentiam nactus hæc gefit. Imprimis subditos omneis velociter cum nauibus quib⁹ potest armat, partim uiris vacuas mitrit, vt repente adnauigantes, cum instrumentis, ac munitionibus sint præsto parati, interimque legatos ad Basiliscum mittit rogatum, vti quinque dierum spatio prælium supersedeat, donec quid nã facturus sit, tempus habeat deliberandi, an Imperatori obtemperet ac cum eo conueniat. Ferunt quidã hanc auri corruptione nactum opportunitatem fuisse: & hæc quidem hoc modo se habuere. Artemius autẽ, qui Occidentis susceperat Imperium, paulopost

L. ij.

*Heraclius
Vandilos
uincit.*

Basilisci erratum. Nihil facilius quam ad bellum scopulos impingere, & tarde vel malo animo peccare.

Gizerichi versutum consilium. Astutus princeps occasiones quas cum que sedulo captat.

Artemius & Olybrius occisi.

ab eius fororio Recimere de medio tollitur. Olybrius ei succedens, breuiter & ipse eundem fortitrus est exitum.

7 DECEDENTE interim in Oriente Leone, alter Leo, eius ex Ariadna filia & Zenone nepos, puer adhuc vnâ cum Zenone patre volente populo imperauit, ac paucis post diebus extinctus est. Sed Maiorini fas meminisse fuerit, qui antea prius Romæis imperauit. hic enim cunctis, qui Occidēti præfuerit, virtute anteferendus. Nā & contra Vandilos fortissimè bellū sumens maximo collecto exercitu in Liguribus cōstitit, ipse dux impiger nullum neque laborem recusauit, neque vllam benegerendæ rei occasione prætermisit, primūque qui Vandilorum Gizerichique mores ac mentem exquireret, & an Aphri bene an male erga eos adicerentur, quod nullorum auditione, sed propriis deprehendit oculis. Legatus enim quondā ab Imperatore missus causa in eūdæ cōcordiæ, alio sibi vultu ac nomine mutato, ne forte notus incōmodum pateretur, & quæ agenda erant, impediret, talia cōmentus est; Crines flauo sibi colore infecit, quod fama sit Vādilos auro fuluo similes habere. ad eum proficiscitur Gizerichus quamprimū, vt amicum venientem honorat, ducitque in penitiorem domus habitationem, vbi arma cuncta disposita, multaque preciosa alia & præclara suere. His fortè spōte sua commotis, sit ingēs sonitus, vt locus contremere sit visus, ex quo Gizerichus terramotum esse suspicans, foris interrogat, an quicquam audiuerint: negatib. omnibus, vnde mirū hoc nasceretur, cōficere nullo modo valuit. * Maiorinus igitur omnibus, quæ volebat, exploratis, in Liguriam ad exercitū reuertit: quē terrestri itinere ad Herculis colūnas ducens, inde per angustias freti transire in Aphricā, cum hostēque congregi omnino cogitabat.

* Hic aliqua verba puto deficere in Græco exemplati.

hæc ipsa exercitus alius
re ab eius virtutem, vt in
ante breuiter Aphrica per
erit modo paulopost de
tate, vt quam sua m
adulospol quem Ne
hæc imperij ceu
edictis eodem qu
non vero Augustu
non Occidēte tute
poterit quod breuiter p
ritatem sit gettam. H
talia. Byzantij in cre
talia etiamdem null
xistens, qui vna cum v
re deinde tanquam
ritatem exercitū, q
rim & saluti & am
ritatem exercitū per
poterit in conspect
dationem erat, qui ab
datione it cum toto tra
que totum filium Car
qui motum successores
tamopost accerto cla
poterit in tempore
cupit. Gizerichus
erit in Lemniam
de hōm. q
necque vna v
quo solo cuncto erit
erit. Arma officium
paulopost cum in
fuit. Baltham
le filium. Cappadoc
typhus ne que v

bat: tanta ipsius exercitus admiratione ac voluntate ob eius virtutem, vt in spem venerint certam omnes, breuiter Africa per eum potituros. Verum eo ex morbo paulo post decedente, ab incepto destitit, vir quam suis mitissimus, tam hostibus formidolosus: post quem Nepos paucis diebus & ipse habenas imperij tenuit, morbo similiter extinctus: cui Glycerius eodem quoque fato successit, ad extremum verò Augustulus. Alij item Imperatores antea in Occidente fuere, quorum nomina prudens prætereo, quod breuiter præfuerint, & nihil ab eis præclarum sit gestum. Hæc igitur in Occidente sunt acta. Byzantij interea Basiliscus cupiditate dominandi tyrannidem nullo negotio sumpsit Zeno ne absente, qui vnâ cum vxore in Isauriam, ob meritum, secesserat: quumque octo menses supra annum tyrannidem exercuisset, omnibusque ob eius auaritiam & aulicis & militibus infestus esset, à Zenonis tandem exercitu petitus est. vbi prope amborum copiam in conspectu fuere, Armatus (sic enim duci nomen erat, qui ab eo missus fuerat) Zenonis ducibus se cum toto tradidit exercitu, Basiliscumque Zenonis filium Cæsarem constituit, ac patri post mortem successorem. Igitur Basiliscus Constantinopoli accepto cladis ac prodicionis nuncio, protinus in templum confugit: vbi captus ab Acacio præfule Constantinopolitano ob eius impietatem, ac Zenoni traditus est. Nam ab orthodoxa fide deficiens, in Eutythianâ sectâ inclinauerat, omnemque vitam pessimis moribus inquinauerat, ex quo odio cunctis erat. Zeno rursus imperium repetens Armati officium ante omnia probauit, verum paulo post eum in suspicionem venientem de medio sustulit. Basiliscum autem tyrannum simul cum vxore & filiis, in Cappadociam mittens, hyemis tempore, iussit neque veste, neque cibariis iuari, ex quo

Nepos imp.

*Glycerius
Imp. Augustulus imp.
ultimus.*

Basilisci tyrannus.

Mirandis rationibus tyrannus de gradu deicitur.

Tyrannidi hæreseos labores accidit, quid ad impietatem & iniustitiam cum ladanis superest?

Num superest, neque horridum exitus.

breuiter vnâ se cõplexi corporibus collachryman-
tes misere perierunt, vnde tyrannidis pœnam bre-
ui tempore dedit, sed hæc postea contigerunt. Gi-
zerichus tũc, vt dixi, Maiorini legatione deceptus,
nihil propterea minus Romanis resistere paratus
erat, tamen abstinuit, fœdere cum Zenone inito si-
ne vlla temporis præscriptione, quod & ipse Zeno,
& eius successor Anastasius vsque ad Iustinũ fer-
uauere. Huius demum fororis filius Iustinianus rē
suscepit, sub quo bellum hoc fuit modo, quo infer-
rius narrabitur.

8 PAVLOPOST Gizerichus iam senex dece-
dens testamentum condidit, in quo quum alia mul-
ta Vandilis mandaret, tũ vt per manus eius regni
successores illi propinquiore ex genere virilis pro-
lis traderentur, & ex his, qui ætate præcederent.
Decessit post Carthaginem ab eo captam annis
xxxix. Honorichus eius senior filius successit,
quum Genzon frater iam decessisset, Maurusij, qui
metu Gizerichi nihil prius ausi fuerant, post eius
mortem Vandilis quam plurimis incommoda in-
tulere, passiq̃ue item ipsi sunt. Fuit autem Honorichus
in Christianos sæuissimus omnium suorũ, eos
in Arianam sectã deducere omnibus contumeliis,
aut igne, aut aliis suppliciiis cogens, multis etiam
linguas incidendo, suntq̃ue vsque meo tempore
Byzantij, qui impedita sunt voce, non autem om-
nes hoc pœnæ genus passi: sed si duo conscij fuis-
sent amicarum cum illo concubitus, loqui amplius
non permittebantur. Decessit Honorichus ex mor-
bo, Maurusij iam in monte Aurario consistētibus,
(est enim hic mons in Numidia iter dierũ xxxij. à
Carthagine distans, ac ad meridiem spectans) vbi
se à Vandilis tuebantur: non valentibus in monte
arduo bellũ eis inferre. Honoricho extincto, Gun-
dabũdus Genzonis fratris filius successit, qui prop-
rior

*Vandilorum
regnum ma-
ximis muta-
tionibus ob-
noxium: vt
quod tutis
fundamentis
caveret.*

*Mali corui
malum ouũ.
Filius crude-
litatem pa-
tris supera-
re nititur,
in eo præser-
tim quod
Christi gre-
geminuoxiũ
lacerat &
deglubit.
Sed non im-
puni fert.
Impiorum
semen male
dictũ in ma-
iorum im-
pietate per-
git.*

prior genere Gizerichum attingebat. cum Aphris pluribus decertauit præliis, Christianos imitatione suorum suppliciiis etiam maioribus adflixit. Excessit ex morbo, anno regni xij. Post quem frater Trasamundus rē suscepit, vir indole sapientiæ maxima, tum animi magnitudine omneis maiores antecedens. Christianos non pœnis corporis aut suppliciiis veluti illi, sed præmiis ac honoribus omnibus ad deserendam fidem inuitauit: nõ auscultantes verò minimè plectebat, si quos magnis criminibus obnoxios vidisset, seu fortuna, seu voluntate, hos nõ dare præteritorũ pœnas, sed præmiis muneribusque meliøre induere mentem cogebat. Fuit autem Anastasio principi amicissimus. Sub hoc igitur Vandili magnum à Maurusiis incommodum accepere, quale nunquam antea contigit. Cabaon præfectus quidam apud Tripolim erat, bello exercitatus, & animo vafer. vbi audiuit se a Vādilis bello peri, talia commentus est. Primum subditos iussit ab omni iniuria, ac cibis lautioribus, præterea mulierum concubitu abstinere, geminum quoque vallum constitui: in altero vt ipse cum exercitu omnium virorũ esset, in altero mulieres cõclusit, pœna mortis proposita, si quis ad id adcederet. Post hæc certos antea mittit exploratores cum his mandatis, quàm primum Vādilis exercitum mouerint, si aliquod templum ex his, quæ Christiani honorat, profanauerint; vbi statim inde discesserint, contraria illis agant, templum videlicet purgando. hoc enim non ab re dicebat, vt deum, quem Christiani colunt, veneretur. Nam si (vti fertur) bonus erit, par est, vt iniquos, ac ei contumeliam inferentes, plectat; famulantibus verò præsto sit. Igitur exploratores vbi ad Vandilos venerunt, eosque Tripolim cum exercitu petere conspexerunt, securi sunt & ipsi, humili habitu ac specie. Vandili prima die in templis

*De inimicis
suis per alios inimicos Deus sumit vindictam.*

*Ratio obseruanda, qua Cabaon Vādilos religio-
nis orthodoxæ hostes exosos reddit, viam ad infernas clades sternens.*

*Vandilorum
petulantia.*

*Explorato-
rum Cabaon-
is.*

*Cabaonis
stragemus.*

*Vandilorum
aduersus la-
pides auda-
cium, merra-
na clades.*

*Bois Chri-
stus, quem li-
ber, concedit
inducias.*

Christianorum se cum equis ac aliis animalibus lo-
cant, nullum more ipsorum in deum eiusque habi-
tationem probrum prætermittentes: sacerdotésq;
& ædituos colaphis terga verberantes, more villi
seruorum sibi ministrare cogebant. At explorato-
res vbi discedentes vidissent, mandata Cabaonis
protinus exequébatur, templa purgant, stercusque,
ac si quid aliud immundum a gente turpissima re-
lictum educunt, odorem incendunt: sacerdotes ab
eis ludibrio habitos adorant, argentum pauperibus
præbent, qui pro templis rogantes confidebant. Sic
igitur toto itinere Vandilos secuti, quæ illi profa-
nabant, ipsi cõtinuo se dulitate ac omni pietate re-
sarciebant. Vbi verò Cabaon hoc accepit, euestigio
exercitum in occursum educit, sepitque vallo cam-
melis circa pro munimine dispositis, ex eisq; duo-
decim in fronte collocavit: pueros autem, ac foemi-
nas, omnemque imbellem turbam simul cum the-
sauro in medio ponit, fortissimos quosque ad came-
lorum pedes cum scutis constituit. Sic itaque col-
locatis Aphris, Vandili ancipites, quæ nam aggredi
eos oporteret: non enim neque iaculatores, neque
sagittarij, neque etiam pedites qui in pugnam pro-
cederent erât, sed tantum equites omnes, hastis plu-
rimum ac ensibus vrentes, quibus nullo modo co-
minus aduersariis nocere poterant: præterea equi
à camelorum adpectu perterrefacti, progredi non
audebant, quapropter magna ipsorum strages fre-
quëntibus ab hoste sagittis irruëtibus facta est. Hæc
igitur Trasamundus ab Aphris passus, paulopost
decessit, rex annis xxvij.

9 Cui Ilderichus Honorichi Gizericho nati fi-
lius successit, qui & suis, & Christianis quæ mitis
exitit; armis tamè minimè ob mollitiè idoneus, mi-
nimèq; exercitatus: verù his præerat Amer ei⁹ pro-
pinquus, quæ alterum vocabat Achillè, ea fortitudine
fuit.

fuit. Huius itaq, auspiciis cūcta gerebātur. Sub hoc etiam rege alterā cōtra Vandilos habuere victoriā Aphri duce Antala, qui apud Byzanciū, Theoderichū tunc in Italia existētē, in societate adsciuerūt, Gothōsque omneis pollicitationibus corruerūt, vt Ildericho & Vandalis bellum inferrent. Theoderichus verò negocium minimē suscepit, quōd ei nequaquā facile fuisset, vt res exposulabat, classe in Aphricam traicere. Ilderichus insuper Iustiniani amicissimus fuit nondum Imperatoris, verū iam omnia potentis, eo quōd Iustinus longo iam senio confectus, & Republicæ administrandæ minimē aptus a natura fuisset. Itaque magna vtrinq, dona inter se amicitiæ pignora misistarunt. Erat in Gizerichi genere quidā Gilimer, Genzonis Gizericho nati filius, ætate prouectus post Ilderichum, cuius rei gratia successurus post eū sperabatur. hic & rei militaris peritissimus, ac ingenio grauis, tum pecunia vique ac rebus aliis aliena inuadere promptissimus; qui quanquam se iure successurum quandoque videret, dilationem tamen ac moram minimē tolerauit, quin viuente adhuc Ildericho honores intempestiuos, factaque Imperij sibi vsurpare, illum vt ignauum & inertem apud Vandilos accusare, præterea ob eius imperitiam ab Aphris superatum dicere cœpit: insuper calūniis onerare, quōd Vandilos simul cū tota ditione Iustiano prodere vellet, nec aliud legationem Byzantiū missam voluisse. Quæ omnia Vandili facile credētes, eū regē constituunt; Ilderichum post annos regni septem simul cū Amere, ac eius fratre Euagene custodiæ tradunt. Vbi verò Iustinianus iā factus Imperator hæc audiuit, legatos in Aphricam ad Gilimerem mittens, hæc scripsit; *Impiè facis, minimēque dignum Gizerichi testamento, quōd Ilderichum legitimum regem & custodia deuens, quum breui post tempore tibi liceret e-*

Postenturo principura amicitia populi bello afflictis periculosos.

Rei militaris peritia, prudentia politica, pecunia vis, & animus magna quæ que somniis tyrannidis sunt tyrcenia.

Gilimeris impetui in legitimum principem. Vandilorum stultitia variis grauissimis flagellis deinde exagitata, non emendata.

lege omnino succedere: nunc verò, ut modicum praevenias tempus, iura produs & regni nomen in tyrannidem converteris. Hunc igitur hominem sine donec vivat regni saltem imaginem habere, agèque tantum quod regem deceat, & aui tui Gizerichi mandatum circa regni successionem expostula, ut quod nunc iniuste possides, ex aequo retineas. Hoc si in animū induxeris, & res tibi felicias, & nostra simul amicitia prouenerit. Hæc itaq; summa epistola. Gilimer autem legatos re infecta remisit, ita-

*Tyrannus
aquis po-
rentum prin-
cipum peti-
tiones naso
suspendit,
adūco & fit
crudelior.*

*Itæus repe-
riti mulum
calcitronem
indurant:
postulationes
modesta
tyrannum.*

*Crudelitati
nugæ & splē-
didam menda-
cia addun-
tur.*

*Sarcasmi itē
& audaces
ac ambigue
voces.*

atimque Amerem excæcavit, Ilderichum verò & Euagenem arctiori tradidit custodiæ; insuper illudens hortabatur, vti Byzantium ad Imperatorem fugere meditaretur. Iustinianus vbi hæc audiuit, alios rursus legatos mittit cum his litteris. Nos quæ te minimè nostris monitis aduersaturum putaremus, priore tibi epistolam scripsimus: quando verò tibi placet regnum hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autem Ilderichum & Amerem luminibus cassum eiusque fratrem ad nos mitte, solatium habituros, quale poterunt, qui regno aut oculis sunt privati: quod si minimè feceris, nos profectò coges amicitia relicta, sedereque, quod cum Gizericho, eiusque successoribus gestimus, soluto te non solum armis petere, sed pœna, qualis possumus, persequi. Hæc verò Gilimer excusans, hoc modo respondit: Gilimer rex Iustiniano Imperatori salutem. Neque ego per vim regnum accepi, neque contra meos propinquos quicquam iniustum perpetravi. Ilderichum enim nouā querentem in familiam nostram Vandilorum gens magistratu deiecit, meque tempus & ex lege etatis honor in regnum vocauit. Talem enim quendam virum bonum regnum expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu verò item rex curiosè facis ac iniuste,

aliena curare: quod autem fœdera solues, nobis bellum inferendo; respondere sum paratus, quibus potero viribus obtestans, atque fidem expostulam; simul & insurandum Zenonis, cuius tu successor existis. Has accipiens Iusti-

ianus

nianus litteras, si male prius erga illum fuerat animatus, tunc multo magis. quapropter ei visum ante omnia Perficum, soluere bellum, & in Africā transferre, erat enim & in persecutando ingeniosus, & ad ea quæ decreuerat perficienda non piger. Aderat insuper ex Oriente Belisarius dux, non ut ad hoc bellum quæsitus, sed iam exacto magistratus tempore. Nam & cum Persis induciæ, uti supra narratur, factæ fuere.

Hac ratione autem bellum in se tyrannus attrahit.

IO Igitur postquā Iustinianus domi forisq; rē in pace cōstitutā vidit, negotiū Africanū in cōsultatione posuit. Vbi verò bellū decreuit, ducēsque ad id delegit, vulgi murmur atq; indignatio exoritur.

Prælaris consiliis reclamant imperitum vulgus.

Leonis Imperatoris classē, & Basilisci cladē non absque stomacho memorantis: ubi & milites ferē omnes periere, & vim pecuniæ magnam publicum debuit: maximē verò dolebant, curaq; molestia adficiēbantur, quòd aulę præfectus, quē Romani prætorē nominant, & ærarij quæstor ad hoc pecuniam imperabant, cogitantes quantam belli vsus exposceret, quæ nec vlla venia præteriri posset, nec differri: adde quòd ipsorū ducum quilibet, in quo rei bene gerēde sit spes, exhorreret periculi magnitudinem, quando ei sit necesse ex maris primū periculis seruato, in hostili & ex nauibus contra maximum regnum dimicare. præterea milites nuper ex longo difficilique bello Persarum redeuntes, qui adhuc domi non respirauerant, aut quicquam boni degustauerant, in nouos rursus naualis pugnæ labores se reiectos videntes in angustia versabantur, & in eos populos, quos nunquā audierant, in occasumq; solis ab Orientis finib. deducti cōtra feroces Vandilorū gentes. Alij verò, sicuti mos est hominum, res nouas alienis periculis spectare cupiebant: nullus tamen ex his, qui rem ægrefferent, improbare ausus est apud Imperatorem, præter Ioannem prætorij præfectum, vnum omnino audacissimum

Prætextus querela. Vera causa, pecunia exactio.

Ducū quorundam ignauia.

Militum, Persico bello fractorum, pavor & quietū desiderium.

Aliud extremū, quorundā praua curiositas.

Præfatus simul & grauissimum. Is enim perosus Iustiniani pratorio Iulianiani consilii improbat, & oppugnat variis tur, citra voluntatem tuam aut nostram ad sententiam rationibus.

Beneuolentia captatio verum mente sincera cuncta perpendens, nullum interdum tuis resistendo consiliis ostendit periculum fore. His fretus Imperator dicam quod sentio, ita tamen animatus, ut si quid eorum qua metuo forte acciderit, meam erga te beneuolentiam manifesto adspicias, cuius nullum præter te testem exquiram. Si enim minime auscultando decreueris Vandilis bellum omnino inferre, quando res longa est, hac tibi diu durante molestia meum consilium necesse tibi probare fuerit. Si autem poteris, ita propterea confides ut non incredibile sit te militum sanguine absurdum

Ratio. Bellum illud longum est, ideo molestum. Periculosum. ac vim pecunie maximam consumpturum, tum laboribus nouos additurum esse labores. Victoria enim omnia tegit, præteritorumque oblita malorum semper noua additur. Si rursus in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum

Sumptuosum. timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

Difficile ad motum. ceterum in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

Obnitum. ceterum in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

Prioris rationis ac impli Poatio. ceterum in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

Aliarum idem. ceterum in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

Alia ratio, Si uincitur Iustinianus, imperio creatur eisdem imperium. ceterum in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diuersum

quid

quid agendum, denique magnopere profecerit in rebus ob-
eundis temporis uti opportunitate. Et hæc quidē Ioan-
nes. Imperator vero hac motus oratione, de studio
in bello suscipiendo aliquantulū remisit. Post hæc
episcopus quidam ex Orientis partibus veniens,
dixit se paucis eū adloqui velle. facta potestate, ait,
deum ei somnium noctu misisse, Imperatori adsi-
milatū, illumque impietatis accusasse, quod Chri-
stianos ē manibus Barbarorum in Aphrica liberare
constituens, nulla postea de causa desitisset. nego-
cium aggredienti omnino præsto esse, ac Aphricā
dominum eum facturum se recepisse. Hæc ubi Iu-
stinianus audiuit, animo iam deliberato rem ultra
differre non potuit, exercitum propere coëgit, na-
ues quoq; & cibaria præparavit, Belisarium verò
exercitui præfecit.

II EA tempestate vir Aphricæ indigena Pudenti-
us, apud Tripolim urbē a Vandilis deficiēs, ad Iu-
stinianū misit nunciatū, ut si exercitū confestim eò
mitteret, omnē regionē nullo negotio subiugabit.
Nā urbi præerat Tattimuth, cum paruo admodum
exercitu a Gilimere missus. Belisarius igitur Pu-
dentij societate nactus, non comparentibus hosti-
bus regionē eam omnē Imperatori acquisiuit. Gili-
meri autem de Pudentio pœnas sumere volenti
aduersum hoc euenit. Godas, vnus ē Gilimeris du-
cibus erat, genere Gothus, animo sagax, ac in rebus
agendi solers, tum erga dominū fidelis visus. Is ad
regendā Sardinia, & custodiā, & tributū ex ea exi-
gēdi gratia missus, fortunæ successum ex æquo su-
stinere non valuit, quin protinus in tyrannidē in-
clinauit, nec solū tributū non misit, sed insulam per
defectionem occupauit. sciensq; quod Iustinianus
Aphricā cum Gilimere debellare statuerat, hæc ei
scripsit. *Neq; per ingritudinē aut perfidiam à domino*
meo descisco, sed eius vehementem crudelitatem simul &

*Conclusio, ea
ptandam
esse tempo-
ris opportu-
nitatem.*

*Ioannis obie-
ctionib. op-
ponitur p̄
principio of-
ficiū.*

*Quod ani-
mus iam a-
pud se con-
stitutum ha-
bet, hominis
eloquentia
vix immu-
tare va-
leat.*

*Dei iussu
Gilimero
vndique se-
cessit nego-
tium.*

*Vna & al-
tera plaga
sauciatur
Gilimer, &
tamen con-
tra stimulos
calestrat.*

*Crudelitas
& inhumā-*

uitas infe-
riores, a su-
perioribus
dominus di-
uelliunt. Cle-
mentiam &
aeganimita-
tem prin-
ceps colat.

inhumanitatem, qualem in suos exercet, considerans; ani-
mo ei libenti subesse nequeo, longè que præstat iusto seruire
regi, quàm tyrânno iniqua imperanti. Quare tecum sententi-
fer, quæso auxilium, ut ultro me petentibus, quò opus, pos-
sim resistere. Hanc Imperator epitolam accipiens,
Eulogiũ legatum cū litteris mittit: quib. eius pruden-
tia, iustitiam, cum egregiam in societate inuen-
da voluntatem laudat, deinde exercitum ducẽ que
pollicetur, quibus non solum insulam retinere, sed
etiam alia capere, neu Vandilorum minis aliquo
modo terreri posset. Eulogius igitur in Sardiniam
profectus Godam offendit habitu nominèq; regio
sumpto circa se satellites habere, qui lectis Impe-
ratoris litteris ait, se quidem militum satis habere,
duce tantum carere. In hanc ille sententiam. His
igitur Iustinianus non satis credens, milites qua-
dringentos vnà cum Cyrillo, vt insulam Gode cus-
todirent, parat: cum quibus aliam simul habuit ex-
peditionem, quæ Carthaginem profectura erat, vi-
delicet pedites mille, equitum quatuor milia è suis
ac fœderatis coactos. Inter fœderatos verò Barbari
tantum fuere, qui nec serui existebant, veluti mi-
niè à Romanis victi, sed sponte in societatem ven-
nientes. Horum igitur fœderatorum duces erant
Dorotheus qui Armeniè exercitui præfuit, & Salo-
mon qui Belisarij curauit exercitum. hunc Romani
Domesticum vocant: is enim erat Eunuchus. Præ-
terea Cyprianus, Valerianus, Althias, Ioannes,
Marcellus, & Cyrillus, cuius supra memini. Equitũ
verò duces Rufinus & Aigan è Belisarij domo exi-
flentes, & Barbarus, & Pappus. Peditum Theodo-
rus, quem Parthenium cognominabant: Terentius,
Zaidus, Martianus, Saraias, & Ioanes quidã è Dyr-
rhachio, qui cæteris præerat ducibus. Horũ itaque
omniũ Salomon è Dara ciuitate Oriëtis, quæ Romæ-
orũ est, Aigan Massageta erat, quos nunc Hun-
nos

Sardiniam
tum Gode-
rum sibi pru-
dens prin-
ceps conser-
uare cogi-
tat.

Exercitus
duces pri-
marij.

Nihil deesse
debet prin-
cipi, ad lon-
gam expe-
ditionem se
se accingenti.

nos vocant. Adijungit hunc exercitum
Hos esse quadringentos legatos
duces prætere lecti
Vandilorum genere, cognom-
inthebes & Balas, sum-
pente de quingenta in uen-
talia: plurimum meo
tata ferre non possent, ut
Natum vero in cas-
Jones, è Cæsar
Jones, è Cæsar
Calo-
legimus com-
potere. hanc
vocat, exar-
tantorum duo
Martianus
per præter genus
Stones & in
que (sic cum
Cyrillus
Belisarij
vocat
Cyrillus
Terentius
Zaidus
Martianus
Saraias
Ioanes
Dyr-
rhachio
Aigan
Massageta
nos

nos vocant. Reliqui ferè omnes è Thracia venerāt. Hos Eruli quadringenti sequebantur, quos Pharas ducebat. prætereà locij Barbari sexcenti maximè è Massagerarum gente, sagittarij omnes, quos Sion ducebat, & Balas, summa vir fortitudine. Na-
 ues dein de quingentæ in rota expeditione, qua-
 rum nulla plusquam medimnorum millia quin-
 quaginta ferre non valebat, nec minus quam tria
 millia. Nautarum verò in cunctis tria millia, qui
 Ægyptij, & Iones, ac Cilices ex magna parte fue-
 re, quib. ompib. præfuit Calonymus Alexandrinus.
 Erant & cum ipsis navigia longa ad duo & nona-
 ginta supernè tegminibus contacta, ne remiges ab
 hostibus lædi possent. hæc Dromonas nunc, id
 est, cursorias vocant. excurrere enim celeriter pos-
 sunt: in his Byzantiorum duo millia sponte ac vo-
 luntarij nauigabant. Mittebatur insuper Arche-
 laus, vir è patriciis genus ducens, iam Prætorij
 præfectus & Bizantij & in Illyrico factus, tunc in
 exercitu quæstor (sic enim sumptus dispensator
 vocatur) erat. Cunctorum verò ducum exercitusq;
 totius Imperator Belisarius ibat, qui pauloante in
 Orientali expeditione visus fuerat; cum eo item
 plurimi partim hastati, partim scutati equites, viri
 alioquin & in periculis, & in bello plurimum exer-
 citati: cui Iustinianus scripsit omnia, quæ illi vide-
 batur, ac princeps obiret, se rata omnino habiturū:
 quæ res plurimum illi & virium, & animi addidit.
 Oriūdus autem erat è Germaniæ parte, quæ inter
 Thraciam & Illyricū consistit. Hæc itaque in hunc
 se modū habuere. Gilimer autem iam Tripoli per
 Pudentiū, & Sardinia per Godam priuatus, de re-
 cipienda Tripoli spem admodum paruam habebat,
 quòd longe ab eo situ erat, & iam Romæi cum his,
 qui defecerant, coniuncti existebant. Insulam ve-
 rò seruare maturauit antequam Romæorū auxilia

*Classis instrua-
tissima.*

*Volones pe-
riculosum
bellum sub-
euntes, lau-
de digni.
Belisarij
Germani po-
testas hoc
bello. Sa-
pienti &
magnani-
moduci in-
gens onus
committen-
dum.
Gilimer in
quacunque
potest for-
mas se ver-
tit, ut sce-
ptrum reti-
neat. Nun-
quam Dei
manus sed
suas tantum
mali prin-
ces respici-
unt.*

eam peruenirent. quapropter quinque Vandilorum milia, tum naues cxx. armat, hisque fratrem Zazonem præficit, qui omnes studio plurimo ac alacres in Godam ferebantur. Iustinianus autè Valerianum & Martinum præmisiſit, vt aliam, quæ erat ad Pelopónesi loca, expeditionem expectarent. Vbi verò simul ambæ in nauibus iunctæ fuere, aliquid eis mandare, quòd prius iam dicere decreuerat, excogitauit; verùm alio præoccupatus negotio exciderat. Eos igitur conuocans, quæ volebat dicturus erat; sed deinde rursus succurrit, minime fortunatum fore reuerti. Misit igitur certos, qui denunciarent, ne in eundem reuerterentur locum, neque ex nauibus descenderent. Illi prope ad naues adcedentes alta voce imperata fecere. Visum ergo eisdem haud felix auspicium, vt pote nemo ex eis Byzantium amplius ex Africa rediturus. Nā execrationem quandam ea putabant principis madata non volentis. Verùm si quis Valeriani & Martini ducum prædictorum exitum considerat, non vera fuere, neque infauſta, vt i putabantur, auspicia. Erat tamen inter Martini milites quidam, qui ad defectionem spectabat, tyrannidēque animo conceperat, nec amplius Byzantium redire statuerat, in quem fortè execrationē cecidiſſe verisimile videri poterat. Verùm hæc siue hoc modo, siue aliter gesta, aliis vestiganda relinquam,

*Iustiniani
superstiosa
consideratio
Godæ, quem
inuare de-
buisse, in
periculum
eomicis &
relinquit.*

*Classis dimittenda ante-
quã è portu
solueret ad
bellū, ratio.*

*Procopij
historiarum.*

12. QVOMODO autè Belisarius simul & exercitus missus fuerit, nunc tantùm referā. Iustinianus igitur anno septimo principatus in veris initio nauim prætoriam ad littus iuxta ædes Imperatorias deduci iussit. tunc Epiphanius ciuitatis præsul classi de more benedicens ac bene precatus, milites paulo ante baptizatos nomen proficentes Christianū sigillatim in nauim introduxit. Sic itaque Belisarius cū Antonina vxore soluit, eū quib. Procopius etiā, huius

huius autor historiae fuit, ab initio quidem cuncta-
 bundus ac periculum metuens, deinde somnio quo-
 dam admonitus, maxime fuit ad iter incensus. Vi-
 debatur enim ei in domo esse Belisarij, ubi quidam
 e seruis nunciant, dona esse a quibusdam adlara: quae
 Belisarius quum e pergula adspiceret, vidit homi-
 nes quosdam supra dorsum triticum cum floribus
 ferentes, quod deponi iussit in atrio domus, ubi ip-
 se cum suis militibus accumbens flores ipsos ede-
 bat, qui cibus longe suauissimus est eis visus. Haec
 somnij summa. Igitur classis omnis praetoriam se-
 cuta Perinthum adplicuit, quae nunc Heraclea dic-
 ta est. Hic dies quinque consumpti sunt, quod plu-
 rimis ducem equis donauerat e sobole equorum
 imperatoria, quae in Thraciae locis educitur. Inde
 soluentes Abydum perueniunt, ibique dies item
 quatuor maris tranquillitatem expectandam cen-
 sentibus casus contigit huiuscemodi. Duo Massagetae
 quendam e sociis ut ebrios irridentem in-
 terfecerunt. Nam omnium maxime vino dediti
 Massagetae sunt, Belisarius igitur ambos hos in A-
 bydi quodam promontorio palo infixit; quod factum
 quum alij, tum ex eorum genere viri maxime aegre
 ferre, Belisario dixerunt, se non ex lege aut poena
 aliqua coactos, quum Romae subditi non sint, sed
 sponte in exercitu esse. tali igitur supplicio non esse
 apud eos consuetudinem delinquentes plectere.
 Cum his itaque plures consensere, qui maxime
 propter scelera, impunita esse delinquentium pec-
 cata cupiebant. Belisarius igitur vniuersum congre-
 gans exercitum ita adloquitur: *Si nunc apud viros
 belli expertes ac nunc primum militantes verba habere,
 longa mihi esset opus oratione ad enarrandum quantam
 vim habeat ad victoriam observatio iustitiae. Huius
 discipline summam tum pugnae finem atque fortunam
 imperiti in dextris consistere tantum existimant. Vos*

*Somnia natura-
 lialia le-
 uia sunt:
 extraordi-
 naria ali-
 quid prae-
 sage viden-
 tur. Prospe-
 ritus Belisa-
 rij successus
 Procopij som-
 nio adum-
 bratur.*

*Hunnorum
 seditio. E-
 brietas ma-
 la innume-
 ra designat.*

*Belisarij ad
 suos oratio,
 qua demon-
 strat disci-
 plinam in
 exercitu
 summo stu-
 dio retinen-
 dam esse,
 nec scelera
 atrocia fe-
 renda.*

M. j.

autem qui sæpe inimicos vicistis neque corporibus neque viribus vobis inferiores, sæpe etiam victi fuistis: non ignorare puto quòd homines quidem utrinque ex acie inter se dimicant, finem verò tantum quem deus voluerit consequuntur. Nam & corporis prosperitatem & armorum diligentiam ceteramque belli preparationem longè inferiora iustitia & in deum observantia esse non dubium: quam si quis seclatus fuerit, magis ei quam è supradictis felicitas obtulerit. Prima igitur iustitiæ cura, iniuste interfectos ulcisci. Si enim iusti & iniusti iudicium in eos exerceri qui prope nos sunt præcreatur, nullus iam metus erit, vilis admodum fuerit homini animæ ratio. Si quis enim Barbarus proximum per ebrietatem occiderit, ac venia propterea postulata se crimine solutum dixerit, peccata licentia longè fuerint peiora. Neque enim vlla ratione fas ebrium esse, multo minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipsa enim per se temulentia vel cæde non consequente, pœna est digna: quanto magis si ea consequatur, multoque item magis in proximum quam alienum, exemplum itaque facti quale sit, ac quàm detestabile, ipsi conspiciunt. Vos ergo manibus temperare ab iniuriæque abstinere opus, nec putatote me conuientem iniustum quocumque modo toleraturum, neque illum quamuis hostibus formidolosum ac terribilem, qui alioquin manibus in hostes puris non feratur, vllò modo commilitonera putaturum, quum frustra sit fortitudo, vbi iustitia defuerit. Vbi Belisarius finem dicendi fecit, exercitus omnium & verba imperatoris non contemnenda considerans, & illorum supplicia spectans timore corripitur, iamque ex illo duce non iniusta passurum cogitabant. Post hæc Belisario curæ fuit vti omnis classis continuo simul adnauigaret, in eodemque semper loco, quò adpelicuisset, vna conuenirent. Nâ in magna classe par erat pelago longè diffundi, præsertim si aduersi irruerent venti dissipari, nihil que

Ebrietas in exercitu vitanda.

Sapiens dux autoritatē suam intemeratam sedulo conseruat.

Disciplina obseruata fructus.

propterea

propterea ad hoc vtilius cogitanti subiit, quam aliquas præire, quas cæteræ per signa subsequerentur. Quapropter trium nauium, in quibus ipse cõmeatusque ferrentur, mala superne triangulari forma constituit, minioque infecit, ac sublicis in puppi erectis faces accendit, vt nocte ac die naues prætorix viderentur, quas cæteræ subsequerentur: sic itaque ex omni classe nullam deinde relinqui aut errare contigit. Quando verò a portu solui deberent, tubæ sonitus signum daturus erat. Soluentes igitur ex Abydo aduersis ventis ad Sigeum adplicuere, rursus redeunte tranquillitate, alacres Maleã venerunt. Hic ob loci angustiam nocte sequente tanta classis tam magnarum nauium simul conflata ac collisa magno fuit in periculo, vbi & gubernatores cæteri que nauitæ virtutem facile ostenderunt. Nam & alta vt mos est voce, & contis peritè vtentes, inter se spatio diuisi ac rare facti sunt; quòd si ruentem contra ventum forte habuissent, vix, vti mihi videtur, nauitæ seq; ac naues seruassent. Sic igitur dispositi Tenarum inde peruenerunt, quæ nunc Cereapolis cognominatur, inde verò Methonem. hic eos inuenerunt, qui ducibus Valeriano & Marzino nauigabant, pauloante adplicuisse: & quando venti non flarent, in eodem loco naues sistere Belisarius iussit, in quibus illos ordine collocauit, milites disposuit, redeuntes quoque ornauit.

13 His administratis quum aliquandiu expectando ventos morarentur, plures morbis correpti interiire ex hac causa. Ioannes, què supra nominauit, præfectus prætorij erat, quum in aliis detestabilis, tum vehemens in ea commentando, quæ publicè sint ad hominũ perniciè: & quando de his nonnulla in initio historix dixi, nunc quomodo ex eius auaritia adfecti sint milites, dicam. Panem, qui in exercitu fertur, bis est cõsuetudo in clibanũ ponere,

Classis conseruandæ ratio.

Auaritia latentium indagatrix lucrorum, luctuose præda immensa vorago, neque habendo fructu felix, & cupiditate querendi miserrima, vitium in magistratibus terribilissimum. & exercituum ac respub. clades.

vt diligenter coctus diu duret, neu breuiter cor-
rumpi possit: verum eundem pondere a primo de-
ficere, e quarta saltem parte necesse est. Ioannes itaque cogitans, quo nam modo artopeis ac pistori-
bus minus lignorum ac mercedis daret, nec tamen pondere deficeret, crudum adhuc panem in publicum balneum ferre, ac in locum, vbi ignis vige-
bat, collocare iussit, donec vehementer coctus videretur, deinde in culleis positos nauibus immisit. Postquam vero classis apud Methonem fuit, panes soluti omnes rursus in farinam reuersi marcidam quidem & tabidam, ac viritim minutatimque, illis verò qui in indignatione aliqua essent, per medimnos & modios distributi fuere. His itaque milites æstatis tempore in loco etiam æstuoso pasti, in morbos facile inciderunt, perieréque non minus quadringenti: plures etiam interiissent, ni Belisarij prouidentia his prohibitis, in regione conquisitos alios probos dare iussisset. Imperatori deinde de hoc conquerendo scripsit. ille quanquam rem detestari, attamen Ioannem nulla tunc pena iussit plecti. Et hæc quidem sic se habuere. A Methone soluentes Zacynthum peruenerunt, vbi aquam nauibus aduexere, quanta satis esset Adriaticum remigantibus pelagus, aliâque preparantes opportuna præteruehuntur. Vento autem molli ac tardo perflante, diebus xvi. in Siciliam delati, locum desolatam attingunt, vbi mons Ætna prope conspicitur. In huius itaque cursus adeo lenti spatio contigit apud omneis aquam munitioni sumptam putrescere, præter eam quæ apud Belisarium eiusque conuictores erat, quam hoc modo eius vxor Antonina adseruauit: Amphoras vitreas aqua repleuit, easque in nauis imo, vbi sol minime penetrarat, in arena fodit, circâque ex asseribus locum muniuit. Belisarius verò vt insulam attingit, cunctabundus animo

*Effectus auaritia
Ioannis prætorio præfecti. Belisarij prouidentia tantum mali rum emollit.*

Longa nauis gatio ingentis exercitus incômoda.

Prudentia æconomice exempli.

Belisarij deliberatio.

rimo torquetur, cogitansque quo nam modo, aut qua primum in parte cum Vandilis sit bellandum. Maxime verò militum querelis turbabatur, qui nau machiam expauescentes, non dubitauere aperte prædicare, si terrestre prælium sint initari, sese officio fortissimorum non defuturos: si autem nauale, plurimos se auerfuros fugamque capturos. Non enim se vnà posse & cum aqua, & cum hostibus dimicare. His igitur omnibus Belisarius commotus, Procopium eius paredrum Syracusas sciscitatum ac clam vestigarum mittit, an aliqua hostium insidiarum siue in insula, siue in continente contra nauigantes sint paratæ. Deinde in quem porissimè locum, vbi Aphricam attingerent adplicarent, vnde etiam melius aggredi possent Vandilos. Postquam verò hæc egerit, in reditu Cauconem veniat, locum ducentis à Syraculis stadiis distantem, quò omnis classis conuenire debebat: præterea vt in Sicilia cibaria necessaria ex Gothis mercetur, ob amicitiam quæ inter Iustinianum & Amalassuntham Athalarici matrem erat. Is enim adhuc puer sub matre educatus, & Gothorum & Italorum potentia fretus est. Amalassuntha post Theodorici patris mortem metuens puero, Iustiniani amicitiam sibi adsciuit: cui quum in aliis obtemperaret, tum necessaria expeditioni vendere se recepit, quod & præstitit. Procopius igitur quum Syracusas peruenisset, præter spem ciuem amicum offendit eius iam pridem inquilinum loci, qui à puero præfectus erat horum, quæ ad maritimam erant opus expeditionem, ac Procopio datis, quæ fuerant necessaria, insuper de cæteris interroganti satis fecit. seruum ait suum tertie die è Carthagine aduectum, qui dicebat nullas Vandilorum insidias classi se in his locis repperisse, tantum contra Godam omnem belli apparatus traducere, ipsum verò Gilimerem nihil hostile me-

M. iij.

Inconsultæ militum declaratio. Harum enim est duci parere, non præscribere quid sit agendum.

Exploratio magni momenti viro prudentissimo committenda.

Amalassuntha regina Gothorum, magni & boni animi mulier.

Procopio omnia præstare cedunt.

*Opportuna
Procopij au-
dacia obscru-
ris rebus
adfert lucē.*

*Dux fortissi-
mus, super-
stitibus ami-
cū desilens
sui velin-
quit.*

*Prudentis
ducis est a-
liorum sen-
tentias au-
dire & ex-
pendere at-
tente, prius
quam ma-
num operi
admoueat.*

tuentem, relicta Carthagine ac locis maritimis, apud Hermionem moram habere, quæ est apud Byzantium quatuor iter dierum a littore distans. Itaque nihil minus, quam Romæ eorum classem, aut aliquid ei nociturum timere. Hæc Procopius audiens, seruum dextra apprehendens, per Arethuse portum ambulat, ubi nauigium reliquerat, multaque percontando, ac singula perscrutando simul cum eoz nauim ascendere induxit, euectigione uela dare iubens, Cauconem petebat. Dominio autem apud littus existenti, simulque admiranti, quod seruus non redderetur, clamans Procopius de nauit ait, excusatum habeat, neque egre ferat, uelle illum ad ducem, deinde in Africam cum exercitu deportare, breuique tempore opibus auctum plurimis remittere. Quinque Cauconem peruenissent, omnes in luctu maximo offenderunt. Dorotheus enim, qui ex Armenia aduectorum dux fuerat, deceps ferat, magnum sui relinquens desiderium. Belisarius itaque ubi seruus in conspectu fuit, cunctaque accepit, animo latatus, ac Procopium magnopere collaudans, tubicines dare signum discendæ classis iubet, sublatisque repente malis Gaulum & Melitam insulas uelociter contingunt, quæ Adriaticum a Tyrrheno diuidunt pelagus. Hic Eurus perflans eos die secunda in Aphricæ littus deducit ad locum, qui Caput vada uocatur, quinque iter dierum expedito a Carthagine distans.

14. POST QUAM littori adpropinquauere, Belisarius uela poni iubet, ac ancoris naues iactis firmare. Ductores hic alios omnes in suam conuocans nauim, consilium de descendendo in terram proponit. Hic quum ab aliis quidem multæ in medium adlatæ sententiæ utrinque fuissent, Archelaus procedens talia loquutus est; Ducis nostri uirtutem maximè collaudare decet, qui quum ingenio & rerum

verum experientia ceteris præstet, his quoque potestatem habeat adiunctam, concilium coegit, nõsque dicere iubet, qua nam maxime in parte ad litus adplicandum, quanquam ipsi tantum hoc notum, quid opus facileque factu ob peritiam existit. Vos autem, præfecti nequeo satis mirari, quod vestrum quilibet hanc descensionem ita celeriter suavisit, quum sciam adhortationem in præsens periculum nullam ferre admonenti utilitatem, quod accusationis plerunque occasione subijciatur. Homines enim si forte sibi ex sententia quæ facta sunt eveniant, bene ac libenter ferre videntur: si verò secus auctorem consilij protinus accusant: quanquam quis dixerit, pro salute deliberantem simul & consilium dantem minime fas est calumniam timere. Vultis tandem in hostilem descendere præfecti? in quo portu naues relicturi, vel cuius civitatis marorum munitionem atque septum hinc cogitatis? An non audistis quemadmodum hoc litus novem iter dierum à Carthagine usque Lucam extendi dicunt importuosum omnino ventisque undecunque stantibus maxime obnoxium? mænia insuper nulla in tota Aphrica præterquam Carthagini Gizerichi olim mandato existunt, adde quòd omnino locus aquarum est indignus. Quid si forte cum his omnibus incommodis aliquid aduersi acciderit, quid nam iudicabimus? an non quum in prælio fuerimus, sinistra alia cogitare oportet non humana rerum natura huiuscemodi digna? Si enim in terram descendantibus vobis tempestas superueniat, nõme alterum è duobus enenire navibus est necesse, vel quam procul hinc diffundi, vel in hoc perire litore? Deinde qui vobis ad victum necessariorum proventus aut refugium? Nemo in me respiciat sumptus dispendij præfectum. Præterea in toto regno nulla ministeria aut servitia, ad quæ necessarium fuerit ex vestris indiotis personas nominæque secerni. Vbi denique arma oneræque superflua ponetis, aut unde si quid necessariū sumptis? Ego verò existimo oportere vos rectà Carthaginem

M. iij.

Achelauis,
descensionem
celerem dā-
nat.

Generalem
sententiam
profert, ut
qua dānde
profert, red-
dat accen-

In hoc litto-
re ubi con-
sistebant do-
scensionem
periculosis-
mam esse e-
stendit.

tendere, portum XL. non amplius Stadijs dicunt ab ea distantem, quem Stagnum vocant, omnino incustoditum, classis quamvis magne capacissimum, unde solventibus vobis commodè in bellum procedere poteritis, puto nanque primo statim incursu vos Carthaginem capturos, ex quo extinctis procul ab ea inimicis, vobis victoribus nihil reliquum difficile aut formidandum fuerit. Sic est rerum humanarum natura, ut capite sublato, cetera brevi tempore corruant. Quae omnia socij considerare fas est, optimaque ex omnibus deligere. Post Archelai orationem Belsarius sic incipit: Nullus o socij patet me cognitorem aut iudicem his quae dicta sunt adferre, neque propterea me postremo loco dicere, ut illa qualiacumque sunt necesse sequi aut fieri omnino oportere existimem. Quae enim vestrum cuiuslibet visus sunt optima dudum audiri. Meum est item quae nouerim in medium adferre, deinde una vobiscum posteriora deligere. Illud imprimis meminisse debetis, quemadmodum paulo ante milites expauescere maris pericula, se aperte sunt testati, ac veniente aduersus se nauis hostili se statim in fugam versuros. Sic enim se rebus habentibus, Stultorum arbitror esse hominum à deo petere ut det euenire meliora, ipsis aduersus ire timentibus ac in causa existentibus ut contra eueniat. Si autem nauigantibus nobis recta Carthaginem classis inimica forte occurrat, nostrique propterea milites certatim fugiant, consilium nostrum non sine poenitentia ac querela fuerit. Error enim fatalis ac necessarius excusationem per se aliquam habet, nobis verò salutis nulla venia fuerit. Illud tantum haud satis probe dictum existimauerim, quo maxime nos timere rogant tempestatem memorantes: quae

*Belsarij
sententia.*

*Prudentis
ducis est,
quae utilia
nouerit in
trepidè pro-
ferre. & po-
tiora dein
de sequi.*

*Carthagi-
ne in recta
na uigare
periculosè.*

*Tempestat
duplici de
causa timè-
da, si hostis
occurrit.*

si qua irruat nauibus uti planè dicunt, è duobus alterum euenire necesse, vel procul ab Africa ras dissipari, vel in ipso litore perire. Quid igitur quod ex his utilius nobis extiterit, an solas corrumpi naues, vel cum ipsis caterisq; omnibus

nibus viros quoque sub hoc hoste correre? Præter hæc improuisus nunc atque imparatis dum licet irruentes, ex sententia compotes discedemus, res enim inimicorum ex improviso in seruitutem probe reducuntur, paulo autem post illis adlocutis atque preparatis ex aquis viribus discrimen belli subeundum. Dicet forte aliquis, in presenti tantum concilio necessaria ac de ipsa in terram adplicatione perscrutanda. Verum scitote, non etiam necessaria exquiri oportere. Nam si tempestas nobis in nauibus bellum gerentibus ingruat, ut sepe contingit contra fluctus simul & ventos dimicantibus, tuncne discere incipiemus quid nam factu sit opus? Igitur ego sic existimo, nos in terram confestim descendere oportere, ac vna è nauibus equosque & arma, ac quæcumque alia sint opus deducere, fossam euestigio facere, ac vallo circumdare nihil minus muniminis quam murus nobis firmissimus præstaturo, indeque ad bellum procedere: nihil enim putatote nobis necessarium defuturum, si viri erimus: vincensibus quoque hostes, illorum etiam omnia accedent. Victoria namque opes omnes in eam partem in quam inclinauerit, deferre est apta. Itaque & salus & bonorum omnium copia in vestris sita sunt dextris.

15 Hæc dicenti Belisario cæteri facile consentire, solutoque concilio inde statim in terram descenderunt, tertio postquam è Byzantio cum classe discesserant mense. Locus ilico iussu ducis in litore militibus ac nautis capitur, fossa munitur, valloque circumdatur, vt pote hominum tot coeuntibus manibus, simulque timore animos sollicitante, tum duce instante, eodem die & fossa peracta, & vallo ac palis fixis est munitus. Vbi autem fossa fodiebatur, miraculum quoddam animaduersum: aquæ multum sub terra erupit, nunquam prius apud Byzacium visa, vt locum perpetuè siccum, hæc igitur cunctis tunc & hominibus, & animalibus suppedirauit. Procopius verò simul cum duce læ-

Imparatos
parati faci-
le oppri-

Consilium
in periculo
non excogi-
tandum.

Descensio-
nem prom-
ptam sua-
det, & tutam
castrametationem.

Tribunorum
est, impera-
toris prudens
consilium
amplecti &
exequi.

tatus, ait, non ob aquæ usum atque copiam se gaudere, sed ob auspiciū victoriæ facilis & paruo negotio consequituræ, cælicolas voluisse significare, quod profecto euenit. Noctē igitur sequente milites omnes in castris ac munitio- nibus constiterunt, custodias aliæque consueta factitantes, sagittariis tantum quinque in quali- bet naui ob tutelam à Belisario dimissis excursori- bus item circa illas adhibitis, ne quis inuadere aut nocere possit. Die sequente postquam mili- tum quidam in agros discurrentes fructus attinge- runt, eos ignominia notatos conuocans Belisa- rius sic est adlocutus: *Vim adferre & ex alieni pas- ci, turpe semper ac probrosum videtur, quod iniustum in ipso feratur: nunc autem nobis etiam in eo periculum con- siderandum, ut si fas est dicere, iusti ratio sit periculo posthabenda. Ego enim hoc tantum confisus vos in hanc terram descendere iussi, ut Aphri à Romanis procul exi- stentes sint Vandilis pro nobis infidi ac molesti, quam- obrem nihil necessarium propterea nos deserat, neque excursionibus ab inimicis posse nos ledi. Vestram nunc ve- stra immodestia omnia nobis hæc contraria reddidit. Aphros enim quodammodo Vandilis conciliastis, ac in nos ipsos iam ob vestrum hoc factum ad inimicitiam dedu- xistis. Natura enim inest adfectis iniuria erga adficientes continuo maleuolentia. Vestram igitur securitatem ac omnium copiam bonorum paruo admodum argento post- habetis, quum vobis ex voluntarijs dominis que sint opus liceat emere: erga quos minime iniustus esse decet, ut nobis illorum amicitia sit usus. Nunc verò effecistis ut contra Aphros eque atque Vandilos nobis etiam sit bellum, imò contra deum ipsum, quæ nullus iniustus sentiet adiutorem. Parcite igitur posthac aliena inuadere, lucrumque sequi pe- riculis plenum: hoc enim illud est tempus, quo maxime mo- destia nos saluus faciet, iniuria interitus plectet. Hæc vo- bis curantibus deus erit imprimis placatus, deinde gens*

Aphrorum

*Belisarij
ad suos con-
cio, qua ius-
titia & hu-
manitatis
cultor dux
ille fortissi-
mus milites
modestos &
temperates
esse iubet.
iniustitiam
& rapacita-
tem exerci-
tui clades
inferre eui-
dens.*

Aphrorū beneuola, postremò de Vādilis victoria facilis.
 His dictis concionem soluit. Erat Syllectum ciuitas vnus iter diei à castris distans iuxta mare quod Carthaginem ferebat, cuius mœnia iamdudum diruta fuere, domos oppidani circummuere, incursum Mauri horum metuentes. Belisarius itaque Boriadem è milicibus quendam hastatis simul cum scutatis quibusdam eis nuuciarum misit, in animo sibi esse ciuitatem tentare: quam si libenter dederint, nullo eos malo adficeret, quin se bona illis plurima daturum, insuper in libertatem restitutum. Hi itaque sub diei serum ciuitati propinquantes in conualle quadam nocte latuerunt. Vbi autè illuxit, in currus rusticorum in urbem euntium incidentes eos ascendunt, ex quo nullo negotio clam eam ingrediuntur: claro iam die nullo excitato tumultu sacerdotem ilico, & si quid nobilitatis in ea fuerat, coegerunt; ac ducis mandata referunt, statimque ab oppidanis clauis adituura claustrumque acceptas Belisario mittunt. Eodem quoque die ille qui equis præerat in ciuitate, transfuga in castra Romæorum omneis equos publicos tradidit. Belisarius item quendâ ex his, qui equo celeriter inuecti regias perferunt literas, quosve Veredarios appellant, cepit, nullo illato incommodo, quin potius auro multo munerans sub fidem epistolâs ei tradidit, quas Iustinianus imperator Vandilis scripsit, vt eorū præfectis per vrbes ostenderet, quarum sententia hæc fuit: *Gizerichi fœdera soluere: sed vestrum tantum tyrannum de medio tollere venimus, qui Gizerichi testamentum pro nihilo pendens vestrum regē in vinculis habet, suosque propinquos, quos odio vehemēti prosequitur, ab initio sustulit: reliquos vero oculis eratis in custodia seruat, vt his pœnis crudelius quam more excruciet. Nobiscum igitur consentite, vosque*

*Syllecti de-
ditio.*

*Belisarij cō-
silio prius
quam ar-
mis rē tentā-
tis pruden-
tia.*

*Iustiniani
ad Vāndilos
epistola, quâ
Gizerich
supprimis,
ne forte in-
eius tyran-
ni dero popu-
lus insurge-
ret. Strare-
gema paliti
cum, eiusmo-
di usurpato-
ribus fami-
liare.*

metipfos à tam pestilenti tyrannide quocunque modo libe-
rate, pacique ac libertati vobis studentibus, nos auxilio
fore omnino recipimus, ac ita futurum, nostram e& deo fi-
dem obligamus. Hæc summa literarum. Has igitur
ille à Belisario sumptas efferre in publicum non est
ausus, clam autem amicis ostendens, nihil memo-
ratu dignum propterea fecit.

*Belisarij
præstantissi-
mi ducis
virtutes bel-
licæ occur-
runt, quæ u-
tinam mili-
taribus vi-
ris sint ex-
plo.
Prudens le-
gati dele-
ctus.
Diligentia.
Circumspec-
tio.
Vigilantia.*

*Temperan-
tia.
Disciplina
studium.*

*Mansuetu-
do.*

Modestia.

16 BELISARIVS his gestis ubi exercitum ordi-
ne disposuit, Carthaginem versus iter adripuit, tre-
centos scutigeros eligens, viros bello aptissimos,
Ioanni tradidit, qui sumptibus domesticis præ-
erat, homo Armenius genere, prudètia verò ac for-
titudine summus. huic præcepit uti exercitum non
stadiis xx. distando præcederet, & si quid hostile
animaduerneret, confessim nunciaret ut imparati
cum hoste dimicare non cogerentur. Maslagers
verò socios tantundem ac etiam plus absistentes
sinistrorsus iter facere. Ipse vero cum electis pone
subsequeretur. Nam Gilimerem ex Hermione eos
insequètem haud procul inuasurum suspicabatur.
Dextrorsus verò nihil formidabat haud procul à
littore procedendo. Nautis insuper mandauit con-
tinuo exercitum consequi, nec ab eo valde distaret
quòd si venti fortè irruerent, maiora colligentes
vela, quæ Dolones vocant, paulatim adsequeren-
tur: si contra, desinerent omnino, remis quoad fieri
possit incumbendo maturarent. Ipse deinde Syl-
lectum proficiscens, milites ut essent abstinentes,
sibi quæ ac manibus imperarent admonuit, né ue-
liquid ab re aut contra officium facerent. Ipse ve-
rò mansuetudinem atque humanitatem præ se fe-
rendo Aphros sibi conciliauit. Ex quo reliquo tem-
pore sicut in propria regione magnacum modestia
iter fecit, colonis circa nec laritantibus nec quic-
quam expauescentibus, quin potius quæ oportet
omnia vadentibus simul & exercitui ministran-
tibus.

tibus. lxxx. non amplius stadiis singulis diebus vs-
 que Carthaginem procedebamus, siue in ciuitati-
 bus, si contingeret, siue in castris securi quiescen-
 do. Sic igitur per vrbes Lectum & Adrametum ad
 oppidum Græssam cccl. stadiis à Carthagine di-
 stans peruenimus. Hic regia ducis exercitus Van-
 dilorum & paradisus erat omnium pulcherrimus
 quos scimus, aquis quidem irriguus, cum nemore
 circa ornatus, arboribus ac pomis plena omnia iam
 tunc vernantibus, vt etiam ex iis nostri milites ta-
 bernacula sibi constituerent, ac in eorum edendo
 satietatem venirent: denique sensus vilis sine po-
 morum suauitate non fuit. Gilimer autem apud
 Hermionem vbi primùm accepit hostes prope a-
 desse, ad Ammatam fratrem Carthaginem scri-
 bit, vt Ilderichum & alios sibi sanguine coniun-
 ctos, aut quocunque modo proximos, quos in custo-
 dia haberet, interficiat: tum Vandilos & si quid est
 in ciuitate munitionis, in promptu ac præsto para-
 tum habeat, vt hostes in angustia locorum consti-
 tutos circa ciuitatis suburbanum, quod Decimum
 vocatur, à duobus vtrinque exercitibus conclusos,
 tanquam in sagena captos perire contingat. Am-
 matas igitur mandata exequitur, Ilderichum & E-
 uagenem necat, præterea Aphros quicumque illis
 studebant, Amer enim iam decesserat. Vandilos
 deinde armat, vt quum tempus congregandi ven-
 nerit, parati sint. Gilimer autem retrò clandesti-
 nè, vt à nobis minimè sentiretur, sequebatur. Ve-
 rum in hac nocte in qua apud Græssam cōstitimus,
 nostri exploratores vtrinque dispartiti euntes in-
 ter se commixti ac collisi ad exercitum se vtrique
 receperunt, qua de causa nobis innotuit haud pro-
 cul esse hostes. Hinc quoque procedentibus na-
 ues adspicere facultas non fuit, quòd petrae altis-
 simæ longe à mari erectæ circuitu magno adspe-

*Perseueran-
 tia in iusti-
 tiae cultu.*

*Contra Gi-
 limeris vi-
 tia describitur,
 à quibus
 belli duces
 abhorere
 decet.*

*Consilium
 crudele.*

*Violenta de-
 creta.*

*Eorundem
 inconsulta
 executio.*

*Delus, quæ
 explorato-
 res Belisarij
 eludunt.*

*Veriusque
ducis varia
consilia.*

*Divina pro
videntia
vis.*

*Prudentia
humana di
vina provi
dentia nobi
le & utile
instrumen
tum.*

*Ammata
preceptis co
natus & e
xitium. Sic
solent vio
lentorum
dominorum
serui in ser
vum irruere.*

ctum obduxerant nauigantium : præterea promontorium prohibebat, apud quod Hermes est oppidum. Belifarius itaque Archelao magistro equitum mandat, ne Carthaginem adcedat stadiis circiter ducentis abistendo, donec ipse iubeat manere. E Græssa demum quarto die Decimum peruenimus locum à Carthagine stadiis lxx. distantem. In hac die Gilimer Gibamundum fratris filium iussit simul cum Vandilorum duobus millibus alium exercitum præuenire, ac sinistrorsus procedere, vt Ammatas è Carthagine, Gilimer retrò, Gibamundus autem sinistrorsus euntes, ac in eodem loco se iungentes, facilius hostes in medio concludant.

17 MIHI autem & diuina simul & humana in hoc labore admirari succurrit, vt deus procul futura respiciens prescribit vbi aliquando res casura sit: at homines à se sepe d'cepti, ignorant se cecidisse, etiamsi compotes sint aut recta cucurrerint fortuna via serentis ad ea que bona visa sunt prius. Nisi enim Belifarius sic ordines diuississet, & Ioannem cum illis quos præcedere supra dixi, & Massagetas ab exercitu sinistrorsus ire iussisset, nunquam Vandilos vitare potuissemus. Et quanquam sic duci probe sint visa excogitata, si temporis oportunitatem Ammatas seruasset, neque hunc quarta tantum diei parte præuenisset, reuomnino Vandilorum non ita corruissent: nunc ipse Ammatas præueniens circa meridiem ad Decimum profectus est, longe nostrum simulque Vandilorum exercitum relinquens. Nec solum hac temporis festinatione peccauit, sed Vandilorum optimam partem Carthagine relinquens, nunciânsque se ad Decimum proficisci, ipse cum paucis, nec sanè è fortioribus electis cum Ioanne in pugna congressus, duodecim sanè è nostris melioribus in prima acie interfecit, ipseque postremò cecit-

LIBER
ceteris, vt admodum foret
me vlti. Ammata igne
tropazum reliquit eum
incolerent, qui è Carth
bant: reum enim ab
qui in pugna con
ordines, nec factis mag
viginti. Hi quom V
ratus iungentes videt
ctores maiore esse
Ioannes autem d
riam, quod parare
thagim pora pe
lorum ceter per thala
hostium locum m
Gibamundus simul
campum habere
è Carthagine im
horribiles & acerbis
stem ferat, qui
Hannibals congressi
Malageas vir & her
preceat, qui p
cessis honoris præ
Hannibals expectant
hales incurrere se
Hannibals fat est aliq
nisi prius ex eadem
boâstinendo in
hilibus existens, cu
su proxime con
mi magnitudinem v
liquè in dicitur par
nouere, neque eum
Eulimo enim quod
diferendum vider

ecidit, vir admodū fortis atque huic operi maxime vsui. Ammata igitur cęso clarum est sequutum trophæum: reliqui enim fugientes, cęteris timorē incusserunt, qui ē Carthagine ad Decimum veniebant: ibant enim absque ordine villo, neque tanquā in pugna constituti, sed vt confusi & palantes ordines, nec satis magni, ex triginta enim fuere ac viginti. Hi quum Vandilos qui cum Ammata erant fugientes viderent, opinantes insequentes victores maiore esse numero, terga & ipsi dederunt. Ioannes autem & qui cum eo erant sequuti victoriam, quos potuere interficiendo vsque ad Carthaginis portas peruenerunt, ex quo facta Vandilorum cędes per stadia lxx. quantum conici licuit, hostium duorum millium. Eodem sermē tempore Gibamundus simul cum duobus millibus ibat in campum Solis, qui stadiis xl. à Decimo abest, cuncti Carthaginem sinistrorsus, vacuus præterea & hominibus & arboribus, nihilque penitus præter sale m ferebat, qui ex aquis salis fiebat. hic cum Hunnis congressi omnes periere. Erat enim inter Massageras vir & fortitudine & corporis robore præcellēs, qui paucos ductabat. Is ex maioribus vsque suis honoris præmia est adsecutus in cunctis Hunnicis expeditionibus, quod primus semper hostes incurrere sit solitus. Non enim Massageræ homini fas est aliquem in acie hostium capere, nisi prius ex eadem gente aliquis in hostes manibus abstinendo incurrat. Hic itaque haud longe ab hostibus existens, currens equo incitato solus in eos proximē constitit. Vandili verò, vel quod animi magnitudinem viri expauescerent, vel quod aliquid insidiarum parari sibi suspicarentur, neque se mouere, neque eum aliquo telo petere sunt ausi. Existimo enim quod nondum illorum pugnandi cōsuetudinem viderint, tantūque audiuerint in-

*Fugientes
ex prælo,
stātes socios
in fugam cō
siciunt: vn-
de ingens
strages.*

*Humorum
in prælys
mos.*

*Animi ma
gnitudo in
vno quopriā
milite ho
stium aciem
retinet.*

Inde in tre
pidantes im
petu facto
sequitur vi
ctoria.

Belisarij ad
suos concio
suasor. a. ut
fortiter cu
hoste manus
conferant,
ad ista pro
uictoria
certa. va
rias ob cau
sas, quas or
dine recēset.

expugnabile genus esse, ac propterea periculum
extimuisse. At ille in suos conuersus ait; *Quam* pa
raram nobis escam misit hodie deus! Incurrētes itaque
illico Vandilos non sustinentes ordinem soluerunt,
ac robore minimē respondentes omnes turpiter
perierunt. Nos autem ea quæ gesta sunt, non
dum omnia scientes ad Decimum iter direximus.
Belisarius locum castris aptum videns stadiis tri
gintaquinque à Decimo distantem vallo firmis
simo cinxit, vbi pedites omnes constituens, ac vni
uersum congregans exercitum hæc est alloquutus:

Nunc, o viri commilitones, certaminis laborumque tem
pus aduenit, sentio enim propinquantes hostes, naues
quoque procul à nobis loci natura amouit, unica spes
est tantum salutis in manibus, nulla enim amica ciuitas
adeest, nullum refugium cui nos credentes considerare oport
eat: si fortes erimus viri, verisimile fuerit nos hostes
superaturos: si autem molles, sub Vandilis turpiter pe
riri continget: quanquam multa nobis victoriam polli
centur, iustitia imprimis pro qua contra iniustos et ini
quos venimus, nostra quoque recuperaturi, præterea
Vandilorum contra suum tyrannum odium atque ma
leuolentia. Deus nanque auxilium iusta petentibus sem
per adesse solet, miles quoque imperanti nunquam beneuo
lus agere fortiter ignorat. Præter hoc nos cum Scythiis et
Persis omne æuum res gessimus. Vandili autem ex quo
Aphricam sunt adepti, neminem inimicum præterquam
nudos Numidas habuerunt. Quis autem ignoret, quod om
nis disciplina ratio exercitatione augetur, ocio verò de
bilitatur? Nam vallum videtis nobis esse, unde acie pro
gredi oportet, munitissimum. Ad sunt et arma et alia
quæcumque ferre non valemus, hic præsto parata, et de
mum huc reuertentibus nobis nihil necessariorum deest.
Oro igitur vos omnes ut propriæ memores virtutis et
charissimorum omnium que domi reliquistis, ingenti nunc
animo rem agrediamini.

18 HÆC dicens Belifarius, deumque obtestas
 atque orans, vxorem simul cum pedibus intra munitiones custodiendam reliquit, ipse vero cum equitibus omnibus adequitauit: neque enim in preces visum est utile de toto simul exercitu periclitari, sed tantum cum equitibus concurrento & iaculando vires hostium experiri, ad extremum cum omnibus copiis pugnare. remittens igitur prius fœderatorum duces, cum suis hastatis & scutigeris & reliquo simul exercitu ipse sequebatur. Vbi vero ipsi fœderati cum suis ducibus ad Decimum perueniunt, ac interfectorum corpora humi disposita viderunt, inter quos xij. erant socij qui cum Ioanne fuerunt, & ipse Ammatas Vandilorumque nonnulli, in super ex colonis rem omnem gestam audiverunt, anxij ac ancipites fuere, qua nam in parte telluris locum capere oporteret. Hæc animo versantibus, ac circa colles peruestigantibus, pulvis subito ex Austri parte apparuit, pauloque post Vandilorum magna turma. Illi è vestigio ad Belisarium mittunt ut venire maturet, apparentibus iam atque incumbentibus hostibus. Ducum igitur bifariam sententiæ fuere: nonnulli censebant ut irruentibus simul occurreretur, alij rem esse non tanti adfirmabant, ut vires omnes opponere deberent. Hæc inter se altercantibus barbari adpropinquaverunt cum duce Gilimere, qui mediam corripuit viam qua Belisarius inerat, & qua Massagetæ venerunt cum Gibamundo congressi: colles hic undique aderant, qui nec Gibamundi turmas ac Belisarij munitiones, neque item viam qua ibant qui cum Belisario erant, videri permittebant. Vbi vero propè ambo fuere, contentio utriusque fuit exercitus, qui nam prius collem in eo loco altissimum caperet, qui maximè ad rem gerendam videbatur opportunus. indeque vterque constabatur ad

N. j.

*Alia Belisa-
 rii virtutes
 eximias.*

*Promissa fœ-
 deratorum co-
 pia. harent
 ad paulo an-
 te actio pu-
 gna locum.*

*Et ad hostium
 conspectum
 trepidant.*

*Consilium in
 arena an-
 cept & peri-
 culosum. Nec
 prudentia
 humana un-
 dique scula-
 ra est, imò
 quibusdam
 in partibus
 cacuit.*

Romæ fu-
gunt. *MARS*
enim est du-
bius, & *Dei*
solius est,
largiri pro-
speros euen-
tus.

Gilimer vi-
ctoriam pã-
ratã negli-
git. Nec e-
nim mente
solida iniu-
sti homines
potiuntur in
succesibus
felicitibus: sed
sua fortuna
ebri, & ve-
rè vincere,
& *Victoria*
vix nesciãt.

Occasio cal-
ua.

Pruðs dux
suos si gien-
tes ficit.

manus cum hoste descendere. Festinantes igitur Vandili collem occupant, incurrentes ac hostes in fugam vertentes: ex quo Romæi perterrefacti, in vicum se fugiendo receperunt septem stadiis a Decimo distantem. Hic enim Vliarem Belisarii militum hastarum cum scutigeris decem offendentes, putauerunt omnes ut ab eo succurrerentur ac vna Vandilis resisterent, quod secus euenit. Nam & ipsi quoque horrescentes cursu ad Belisarium contenderunt. Hic ego non habeo dicere quod nam fatum Gilimeris fuerit, ut in manibus victoriæ habens sponte neglexerit, ac hostibus spatium respirandi dederit: nisi quod in Deum omnia referri oportet, qui quando malè quid euenire homini statuit, consilium ac mentem imprimis aufert, nec que sunt vitia in deliberando monstrat. Si enim Gilimer eo die recta hostes insectatus fuisset, non puto Belisarium aliquo modo sustinere potuisse, sed cuncta nobis corruisse, tanta erat & Vandilorum multitudo, & Romæis formido incussa. Seu etiam si recta Carthaginem perisset, omnes qui cum Ioanne erant, proculdubio interemisset, qui palantes & securi per campum ambulantes prædabatur. Ciuitatem quoque seruasset, insuper naues nostras haud longe sequentes facile cepisset, nobis denique & redeundi & victoriæ spem omnem simul eripuisset. Verum nihil horum egit, sed paulatim è colle descendens, vbi in plano constitit, ac fratris cadauer aspexit, in luctum ac sepulchri curam conuersus est. Atque hoc modo rei bene gerendæ pulcherrimam amisit occasionem, quam amplius recuperare non valuit. Igitur fugientibus Belisarius obuiam factus stare iussit, cunctosque ordini reponens atque restituens ignauiam exprobrauit. At vbi Ammatæ mortem ac Ioannis trophæum audiuit, & de loco & de re gesta quæ voluit accepit, cursu con-

tra Vandilos fertur: barbari verò sine ordine ac improuisi existentes imperus illorum minime sustinere, sed certatim fugientes, ac partim pereuntes adspiciebantur: pugnam nox diremit. Vandili itaque non Carthaginem neque Byzacium vnde venerant, sed in Bulæ campum ac in partē quæ ferēbat in Numidas fugerunt. Hi autem qui cum Ioanne erant & Massagetæ diei serò ad nos reuersi, ac omnibus quæ contigerant vltro citroque narratis, nobiscum apud Decimum pernoctauerunt.

19. DIE sequenti pedites omnes è munitionibus vnâ cum Belisarij vxore adfuere, vnâque omnes Carthaginem contendimus: quò quum vesperē peruenissemus, extra vr̄bem sub tentorijs ea nocte fuimus, quanquam nemine ingressum prohibente. Carthaginenses enim portas ilico aperuerunt, lumina vbique disposuerunt, ignes nocte totâ per vr̄bem accenderunt. Vandili qui relicti erant, ad templa supplices confugerunt. At Belisarius statim rem ita disposuit, vt tam ex hostibus quàm ex nostris insidias vtrinque prohiberet, ne per noctis tenebras larentes in rapinam ac direptionem venirent. Hac insuper nocte naues Eurospirante ad promotorium sunt actæ, quas vbi Carthaginenses conspexere, ferreas cathenas portus, quem Mandracium vocant, trahentes, facilem classi aditum fecerunt. Est autem in domo regiæ carcer, vbi omnes miseri supplicio destinati à tyranno concludebantur: inter quos mercatores fuere plures eius temporis, qui ad bellum Gilimerem euntem iuuare opibus rogati fuere: eaque die perituri erant, qua Ammatas apud Decimum interiit. in tantum venere discrimen. Huius igitur carceris custos vbi hæc apud Decimum gesta audiuit, tum intra promontorium classem iam vidit, intus ingrediens eos qui nunquam ad eam diem

Imprudenter fugati quo tendere debeant nesciunt.

Victoriam dux sapiens cum cura sequitur.

Sibi suisque cauet.

Fortis abundo potitur.

Sapienti vitori omnia in bonis cedunt.

ex quo capti fuere bonum nuncium audiuerē, sed in tenebris constituti mortē quotidie expectabāt, interrogat, quid ex eorum substantia concessuri essent his qui eos liberarēt. At illi protinus respondēt quæcunque velint. Ipse autem nihil se dixit aliud ab eis velle quā omnes iurare, si inde auferent, ei in periculo constituto, omnibus viribus se auxilio adfuturos. Illi verò sic egerunt. Ipse rem omnem manifestans, fenestrâque ex ea parte quæ mare prospiciebat aperiens, classem nostram ostendit, nec mora, cum eisdem è carcere liberatis simul abiit. Qui autem in nauibus erant nihil eorū quæ gesta erant ab exercitu in terra audientes, animo hærebant, ac vela legentes in Mercurium sciscitatum miserunt. Vbi rem gestam didicere, vehementer letari nauigare: quūque vento prospero iam prope Carthaginē cl. stadiis delati essent, Archelaus simul & eius milites ibidem adplicare iusserunt. Nautæ verò minime obtemperauere, litus id importuofum esse dicentes, verisimile fore cito tempestatem oriri, quā loci accolæ Cyprianam vocant: apertè prædicentes, si fortè in eo loco confisterent, ne vnā quidem ex nauibus seruari posse, quod ita profectò erat. Itaque velis è vestigio collectis, in consultatione fuere quid nam facturi, ad Mandracium ire nullo pacto visum est, priusquam Belisarij mandata venirent. Præterea portum eum cathenis clausum fore suspicabantur, nec etiam totius classis capacē. Igitur locus erat, quem stagnum vti supra memorauī appellat xl. stadiis à Carthagine procul, nauium capacissimus, optimèque ad excipiendum situs, facilem huc cursum putantes, omnes post Solis occasum adplicuere, præterquam Calonymus cum suis aliquibus, qui ducem minime curans, in Mandracium clam delatus nullo prohibere audente descendit, ac opes circa mare

Captiui Carthagine libertati.

Mira in bello rerū conuersiones.

Letitia maxima, victoria commilitonum nuncijs.

Archelai prudentia.

Calonymi præda inhiantis facinus, seu pyrausta gaudium.

ea mare incolentium mercatorum hospitiumve ac Carthaginensium diripuit. Sequentē die Belisarius cunctos ē nauibus descendere iussit, atque omnem ordinans exercitum tanquam ad pugnam processurus Carthaginem cōtendit: timebat enim ne quis hostium in insidiis collocatus occurreret.

Hic igitur multis milites commones, & quantam ex hoc labore felicitatem essent consequuturi commemorans, si modestiam in Aphros ostendissent, multo magis quam adessent, Carthaginem seruerēt, est adhortatus. Aphros enim omnes Romæos procul existentes existimare oportere, nec facile Vandilorum imperiū sustinere posse, ut qui à barbaris hominibus incōmoda multa sint passi, quamobrem Iustinianus bellum contra illos mouisset: nec fas esset ingratum aliquid erga illos perpetrare, quibus venerint libertatem ac salutem daturi. His dictis Carthaginem ingressus est, & quando hostis occurrit nullus, in palatium ascendens in Gilimeris throno confedit. hic illi obuiam fiunt & mercatores & alij Carthaginenses, qui circa litus illud habitabāt, & vociferantes querebantur nocte præcedente ab eius nautis direpta sibi bona. Belisarius igitur Calonymum qui erat in causa, iureiurando coëgit omnia furta in medium adferre ac manifestare: ille autem quum iussa fecisset, periurus nihilominus ablata omnia secum tulit: verum paulo post pœnas dare Bizantij visus est. morbo enim apoplexiæ correptus, mente ac sensibus alienatis, lingua etiam impedita in ærumnis decessit, sed hæc postea contigerunt. Belisarius igitur tempus nactus opportunum suis esse præcipit, ubi Gilimer & duces cibum capere ac morari consueverunt: Delphicum appellant eum locum Romani, non tamen propria lingua, sed quum iam diu græcizaret Romæ in palatio, ubi lectus stramineus re-

*Memoranda
Belisarij et
perantia et
clementia
in debellatos
hostes.*

*Carthaginē
Belisarius
ingreditur.*

*In Calonymum iustus
apparet.*

*Prædo tandem
meritas luit pœnas.*

*Delphicum
apud Romanos.*

gis fuerat, tripus etiam constiterat in quo pocula regij pincernæ ponebant. Delphicum hanc vocant habitationem, nam & palatium ipsius Imperatoris ædes vocant Romani græcissantes. Augustus hic primùm habitauit, vnde palatiū omnem regiā appellare ab eo postea contigit. Igitur Belisarius in Delphico est epulatus, ac si quid in exercitu clarū seu preciosum aderat videre statuit, tum vniuersūque fortunam manifestari, vt omnia essent communia, nihilque homini proprium. Contigit igitur Belisario eadem die tantam ferre laudem, quātam nec suo tēpore neque superiore dux aliquis æquare potuerit: quum præsertim Romæ milites in ciuitatem etiam subiectam absque tumultu ingredi nō consueuerint, neque ordinatim secundū quinquagenos, multo etiam minus ex improuiso venientes. Sic enim modestos omnes dux hic suos reddidit, vt neque contumeliam aliquam, neque minas vllas, aut vnus officinæ impedimentum, vti mos est eorum, interuenire videremus: sed in capita ac statum mutante ciuitate nulli contigit tabernas claudere, aut quicquam venalium sponte negare.

*Belisarij
virtus in re
gendis mili-
tibus.*

*Præclara
Laudis summi
ducis nostri
seculi pleris
que tribunis
& ducibus
ruborem (ni
de pudue-
rint.) incu-
tienti.
Visti elemē-
ter in silem
victoris ac-
cepti.*

*Gamma Be-
tam, rursus
Beta Gam-
mam perse-
quitur.*

20 POST hæc Belisarius Vandilos qui ad templa confugerant, metum deponere iussos in fidem accepit, deinde muros vrbs restitueret, qui adeo neglecti erant superioribus temporibus, vt plurimis in locis peruij ac transiri faciles volenti essent. Pars enim bona ipsorum ceciderat, quam obrem purauerunt Carthaginenses Gilimerem in ciuitate hostes non expectaturum, quum non paruo negotio, nec breui tempore existimaret hos posse restitui. Dicebant quoque antiquum Carthagine prouerbium à pueris solitum esse iactari, quod Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammā persequeretur. Quod enim ludentibus tunc pueris in ænigmatibus

nunc

nunc omnibus manifestum esse. Primum enim Gizerichus Bonifacium expulit, nunc verò Gilimerem Belisarius. Hoc itaque siue ex fama quadam seu ex oraculo fuerit, sic se res habuit. Tunc insuper in somniū quoddam prius visum atque obscurum, vbi res contigit in lucem venit. Fuit autem huiusmodi. Cyprianum virum sanctum ex omnibus maxime Carthaginenses colunt, ipsiusque templo pulcherrimo ante urbem iuxta litus constituto, festum quotannis celebrant, quod Cypriana vocant, eodemque vocabulo, vt ego nuper didici, ruentem tempestatem nominare solent, quod hæc eodem tempore, quo festum hoc Aphri celebrant, oriri consuevit. Hoc itaque templum Vandili imperante Honorio pulsus Christianis, ac sacerdotibus multa ignominia eiectis tenuerunt, ipsius cura Arianis delegata. Quamobrem Aphris maximo dolore perculsis ac animi pendentibus dicit, Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono esse animo Christianos huius rei gratia iussisse, sese breui tempore vltorem futurum pollicendo. Vbi verò res in vulgus prodit, Aphri omnes vltionem hanc in Vandilos expectabant, nec propterea vnde hæc procedere posset, conicere vllō pacto poterant. Postquam autem Iustiniani classis aduenit, dies erat sequiturus in quo festum consuetum reuertebat. Sacerdotes tunc Christiani, quanquam Amatas ad Decimum contra nostros veniret, in spem erecti, protinus pulsus Arianis templum recipiunt, lustrationibus curant, superstitionibus purgant, donaria quæ pulcherrima essent tholo suspendunt, lychnos præparant, aurea vasa, omnemque preciosam ac sacram suppellectilem è sanctuariis promentes reconcinnant, diligenterque in ordinem restitunt, vt, quum opus, sint v sui parata. Hæc apud Decimum gesta, vt mihi relatum. Christi.

*Christiano-
vum à Van-
dilorum &
Arianorum
tyrannide
& metu li-
beratorum
latitia.*

*Nihil in ve-
bus huma-
nis stabile.*

*Vandili in
patriâ re-
liqui ad
Africanos
legationem
mittunt.*

*Legationis
summa.*

ftiani igitur reliqui, quib⁹ ex opinione res pulchrè
succellit, templum & ipsi ad cutes lychnos omneis
accendunt, sacerdotibus quibus ex lege cura est ho-
rum præsto adsunt. Sic igitur somnij veritas pate-
facta. Et hæc quidem sic se habent. Vandili autem
huius verbi reminiscentes admirabantur, putan-
tes in futurum omnia iam credi posse, nec vllam
penitus spem esse abiiciendam; neque item pos-
sessionem vllam perpetuam ac firmam: quod ver-
bum vnde procedat & quomodo sit dictum refe-
ram. Quando enim Vandili ab initio fame pressi,
ex eorum patria migrauerunt, pars eorum relicta
est, quibus pigritiâ se dedentibus metu laborum
Gogidiscum legi non videbatur. Procedente au-
tem tempore necessariorum his qui remanserunt,
bona copia ex sententia successit. Gizerichus enim
cum his qui secum erant Aphricam cepit, quod au-
dientes hi qui in patria relicti erant gauisi sunt,
quum eis regionem iam reliquam satis ad victum
amplam sibi dimissam animaduertent, timentes
in reliquum tempus, ne siue ipsi qui Aphricam ce-
perunt, siue nepotes eorum quocunque modo ex-
pulsus in patriâ vnde discessere reuertentur, quod
Romanos non diu eos passuros putauere, legatos
ad eos misere: qui vbi in conspectu Gizerichi fue-
re, se imprimis vehementer lætari dixerunt, quod
eos cognatos suos & eodem genere natos talè vi-
derint adsequutos felicitatem, sese excusatum ve-
nisse, quod regionem patriam ab eis quondam re-
lictam non possent diutius, quum sint pauci custo-
dire: quapropter rogabant, vt si qui nullo illius a-
more pristino fortè tenerentur, ac redeundi spem
nullam propterea haberent, inutilem eis possessio-
nè atque relictam donarent, vt domini regionis to-
tius facti si quis aduersus hostis veniat, nõ recusè
pro ea mortè oppetere. Gizerichus igitur ac ceteri
Vandili

Vandili legatis quod bene loquutos ac iusta petere vidissent, facile annuere: quidam autem senex inter eos qui autoritate prudentiâque clarus habebatur, sese ait nullatenus eodem rediturum, quapropter animo fretus, Zacynthû adplicit, & multos quidê de improviso interficiens, ac fortissimos quosque inter quingenos capiens paulo post adnauigauit. Postquam verò in medio maris Adriatici fuit, illorum corpora trucidans, per totum pelagus quaqua versus dispersit. sed hæc superioribus gesta temporibus.

21 GILIMER autem quum Belisariû iam potuit Carthagine audiisset, Aphros rusticos multa pecunia, multâque humanitate in suas partes sollicitauit, ac eos induxit, vt Romanos per loca dispersos Aphricæ aggredierentur, se pro quolibet illorû capite aureû præbiturû pollicitus. Hi verò multos ex illorû exercitu interfecere, non milites quidem sed ministros, qui prædandi audi in vicos circum vicinos euntes clam capiebantur, eorûmque capita recisa Gilimeri ferebantur. Ipse vero promissa præstans, milites hostium, non seruos putauit esse. Hoc item tempore Diogenes Belisarij eques hastatus rem memoria dignam gessit. missus enim simul cum scutigeris duobus & viginti ad explorandos hostes, venit in vicum duorum iter dierum à Carthagine remotum: hos itaque rustici quum satis virium non haberent ad inuadendum, Gilimeri nunciant adesse. Ille trecentos electos equites ilico mittit, mandans eis vti captos ad se ac viuos ducant. Res quidem memoranda, Belisarij equitem cum scutatis tantum xxij. eos omnes vicisse. Nam domum quandam ingressi in superiore cœnaculo dormierunt, nihil omnino suspicantes, quum audiissent hostes procul abiisse. Vandili autem manè paulò ante lucem venientes, effringere quidem

*Aphrorum
Vandilorû
responsio.*

*Gilimer in
capita pecu-
niam pro-
mittit. Cru-
dele & in-
consultum
consilium.*

*Diogenis
virtus.*

*Rusticorum
malitia.*

*Fortitudi-
nis prudenti-
a comæ.*

*Pugna no-
urna peri-
culosissima.*

*Formido
obuia qua-
que impos-
sibilia esse
fngit.*

*Intrepidus
fortius in
periculp ani-
mus.*

*Pugna nobi-
liu.*

*Magnani-
mitas.*

*Belisarius
Carthagi-
nem munit.*

ianuam, seu nocte domum ingredi minime tutum
putabant, metuentes si in nocturnam incidissent
pugnam, ne se ipsos inculcantes in tenebris pro ho-
stibus inuicem interficerent: quod si accideret,
hostibus exitum ac euadendi tempus daturus: hæc
tamen ob formidinem cum nostris congregiendi
cogitabant, quum nihil facilius fuisset hominibus
illis frumenta conuehere solitis, viros improuisos,
nec solum disarmatos, sed nudos ac humi stratos
capere. Verum ipsi domum omnem circumstantes,
portas primum phalange constituta obseruant. In-
terim vnum e militibus Romæis contigit e somno
excitari, vt qui tumultum audiuerit, Vandilo-
rumque voces inter se clam murmurantium atque
arma mouentium, quumque quid nam rei esset se-
cum sciscitaretur, quemlibet sociorum excitar,
quæ audiuit nunciat. Illi vero statim Diogene mo-
nente, vestes tacite omnes induunt, arma corripiunt,
ad inferiora descendunt, vbi frenis equis iniectis,
protinusque nullo ex hostibus sentiente conscen-
sis, paululum sic parati intra domus atrium consti-
terunt, ac repente vna omnes egrediuntur. Vandili
viribus, quibus possunt, in eos irruunt, frustra que
instant: nam Romæi scutis operiti contra tela erant,
& hastis inuadentes certatim repellebant. Sic de-
mum Diogenes hostes euasit, duobus tantum desi-
deratis, reliquos seruauit: nec tamen ipse sine cruore.
nam manum læuam sauciatus, digitum mini-
mum amplius mouere non valuit: deinde tria in
ceruice ac ore vulnera accepit, ex quib. paulo post
excessit. Belisarius igitur, vti supra narrare cepi-
mus, ad muros resarciendos conuersus, multam ope-
rariis aliæque turbæ pecuniam erogauit: moenia ipsa
fossa circumdedit ingenti, valloque ac densis cancel-
lis eam muniit, atque hæc omnia mira celeritate,
ita vt Carthaginenses mirarentur. Ipse Gilimer,
quum

quum captus Carthaginem venisset, opus magno-
 pere probavit, simulque propriam in his obeundis
 negligentiam damnauit, dicitans manifestò sibi
 causam insequuti casus fuisse. Hæc itaque a Belisa-
 rio apud Carthaginem gesta. Zazon vero Gilime-
 ris frater, vti supra narratur, cum classe in Sardinia
 inuectus, in Caralis portum descendit, ciuitatemq;
 eam repente cepit, ac Godam tyrannum, ac quic-
 quid cū eo inexpugnabile videbatur, sustulit. Vbi
 verò audiit classem Iustiniani Africæ terram at-
 tigitisse, nescius adhuc eorum, quæ gesta erant, fra-
 tri in hanc sententiam scripsit: *Godam tyrannum*
meis manibus perisse, & insulam rursus regno tuo resti-
tutam, ô Vandilorum atque Alanarum rex, profecto
scias. quapropter victoriæ festum celebritatēque agito:
reliquos verò hostes: qui nostram inuadere sunt ausi ter-
ram, existima eundem fortuna breuiter exitū habituros,
qui eisdem contra nostros maiores venientibus contigit.
 Has itaque literas Aphri nihil hostile cogitantes
 ferunt per mare in Carthaginensem portum, vbi
 à custodibus Belisarij capti, ac ad ducem missi lite-
 ras tradunt, tum omnia narrant: videntes autem
 fortunæ commutationem, ac tantam subito varie-
 ratem stupere, nihilque propterea ex Belisario
 mali tulerunt. Sub idem tempus aliud huiuscemo-
 di contigit. Gilimer paulò ante quam nostra classis
 in Africam peruenisset, oratores misit in Hispani-
 am quosdam, quorum principes Gottheus & Fuscias
 fuere, vt Theudim Visigothorum regem ad
 societatem ineundam cum Vandilis inducerent:
 Hi postquam ad Gadeis peruenissent, per Hercules
 fretū transeuntes Theudim offendūt in paruo op-
 pido prope mare commorantem, humaniterq; ab
 eo domi excepti in conuiuio ante omnia interro-
 gantur, quo nam modo Gilimeris Vandilorumq;
 res se habeant. Nam dum ipsi legati in iuere cun-

Gilimer in Sardiniam exercitum imprudenter mittit, quem in Africa conseruare debuerat. Ambitio satagit. & nihil agit.

Zazonis ad Gilimerem litera.

Legatio irrita.

Legati ad Theudim & Visigothos.

Theudis legatos pro merito excipit & dimittit.

starentur contigit onerariam nauim eodem dies quo Romæorum exercitus Carthaginem ingressus est, discedere; ac in Hispaniâ vento secundo celeriter deferri: vnde Theudis rē omnem gestam ex Carthagine accipiens, mercatores quicquā referre, antequam omnia patefacta essent ac vera prohibuit. Postquā vero legati regi respondissent, omnia prosperè se habere: interrogat rursus ille, cuiusnam causa venerint: respondentibus societatis ineundæ se gratia venisse: ait, vt ad littus Aphricæ reuertentur, ibique se omnia tutò scituros. Legati autem quum non sanum regis, vti fortè ebrij, verbum putassent, tacentes rem distulerunt. Postero autem die in colloquium rursus venientes, ac societatem petentes, idem ab eo responsum tulere. Existimantes igitur res nouas in Aphrica ortas esse, nihil tamen de Carthagine suspicantes, versus eam remeant: propèque iam existentes, in Romæos incidunt milites, captique ad Belisarium ducti cuncta quæ contigerant narrauerunt: nihil propterea & ipsi læsi ducis humanitate fuere. Hæc itaque sic se habuerunt.

Legati à Belisario capti. Prudentiâ fortem felicitas committatur.

Vigilantia Belisarij. vt victoriam suam firmaret.

Gilimeris conatus.

Victori omnes applaudunt.

22. INTEREA Cyrillus, quæ supra in Sardinia missum à Iustiniano memorauimus, quum prope insulam cuncta, quæ Godæ accidissent, accepisset; Carthaginem è vestigio adnauigauit: vbi quum Belisarij Romæorumque victoriam subsequutam vidisset, hic substitit. Salomon quoque res Iustiniano nunciatum mittitur. Gilimer postquam in Corbulæ campum se recepit, qui quatuor iter dierum à Carthagine, nec procul à Numidarum finibus distat, hic Vandilos omnes ad se vindicandum excitat, ac si quos inter Mauritianos amicos habebat: nam pauci admodum in eius venerant fœdus, atque hi omnino liberi & sine principe, quicunque enim & in Mauritania & in Numidia apud Byzaciū Mauritanis

ritanis dominati sunt, legatos ad Belisarium miserunt, sese Iustiniani seruos profitentes, in eiusque fœdere libenter fore adfirmantes: nonnulli etiam filios oblidum loco spontè miserunt, signaque ab eo imperij ex antiqua lege mitti petierunt. Lex enim Mauritanis erat, præfectum nullum esse oportere, qui Romæ sit aduersus, quive non signa prius magistratus à Romæorum ferat Imperatore: quæ si à Vandilis ipsi acciperent, non putabant firmam habere dominationem. Sunt autem signa hæc, baculus argenteus, supraque auratus, pileum argenteum non rotum obtegens caput, sed veluti corona loris argenteis circumpendentibus ornatum, vestis aliqua vilis admodum & alba, varièque distincta, arbyla (genus id est soleæ) aurata. Belisarius igitur & hæc illis misit, & pecunia multa quemlibet ipsorum donauit: nec propterea in fœdus cum eo venerunt, neque item Vandilis auxilium ferre sunt ausi, verum quiescentes, neutrique adhaerentes parti, exitum fortunæ belli expectabant. Sic Romæorum tunc res se habuere. Gilimer autem amissa Carthagine, quendam à Vandilis in Sardiniam Zazoni fratri cum epistola mittit, qui confestim ad littus veniens onerariam tunc fortè solentem nactus, in Caralis portum adnauigauit, epistolamque Zazoni tradidit, in qua hæc scripta erant: Existimo profecto non Godam in Sardinia à nobis deficientem, sed quoddam Vandilorum hoc tempore fatum, teque ac ceteros fortissimos mihi subripuisse, ex quo contigerit Gizerichi opes ac bona simul corruisse. non enim ut insulam nobis seruares à Goda hinc abiisti, sed ut Aphricæ totius Iustinianus potiretur. Nam quod fortuna prius sibi voluit, nunc licet ex euentis iudicare. Belisarius igitur paruo admodum exercitu contra nos venit, virtus autem solita Vandilorum omnino deficiens unâ secū fortu-

Signa, quæ ab imperatore magistratibus dabantur.

Neutralium descriptio.

Damno accepto Gilimer sapit.

Gilimeris ad Zazonem epistola, qua sollicitum & diris suspectum tortum animum prodit. ve solent istius modi homines carnificinam in sompos exercere.

um eodem die
haginem ingre-
vento secido ce-
nem geliam ex
quicquã reite-
ac vera prohibi-
dissent, omnia
sile, cuiusdam
retatis inuendz
Aphricæ reuer-
tuos. Legati
forte ebtij, ve-
lerunt. Postero
enientes, ac fo-
sponsum tuler.
phrica ortas el-
cantes, versus
llentes, in Ro-
Belisarium do-
enihil propte-
ere. Hæc itaque
upra in Sardinia
prope insulam
epistola; Cartha-
quom Belisarij
uutam vidisset
Iustiniano nun-
am in Corbulz
dierum à Car-
sinibus distas
andum excitas
habebar: nam
scendus, atque hi
cunque enim &
Byzaciū Mau-
ritanie

nam etiam abstulit. Ammatas enim & Gibamundus ob nostrorum ignaviam atque molliciem perierunt, in super equi & navalia, omnis denique Africa cum ipsa Carthagine ab hostibus tenentur: quibus nunc quiescere licet, pro labore ac virtute bellica filios ac uxores, omnes denique opes nostras possidentibus: nobis tantum Bule campus relictus, ubi si quareliqua spes, nos vosque defendat ac munit. Quapropter tyrannidem ac Sardiniam, omnemque circa ista loca curam deserens, ad nos cum omni classe protinus aduola. Nam quibus de rei summa periculum imminet, stultum est alia curare. Simul enim in futurum pugnautes contra hostes, vel fortunam pristinam recuperabimus, vel hoc saltem lucrifaciemus, quod simul etiam ferre casus, quos nobis deus inflixerit, adusecemus.

Zazon ad fratrem venit.

Hæc ubi Zazon accepit, atque Vandilis retulit, in luctus atque lamentationes conuersi sunt; neque tamen manifestò, sed clam insularibus, intra se tacite suum fatum conquererant, ac statim ita ut erant in præsentia naues conscendunt, inde cum omni classe soluètes, tertia die in Africæ litus perteniunt, quod Numidas à Mauritanis diducit. Inde verò pedestri itinere in Bule campum contendunt, ubi cum alio exercitu se coniunxerunt. In quo congressu tot fuscæ querelæ, ut vel hostes ad misericordiam deducere potuissent. Quum enim ambo fratres in conspectu iuere, collo inuicem complectentes (neque enim amplius simul conuenturi erant) nihil sunt colloquuti, sed tantum dextris coniuncti lachrymas vberes fundebant: eodémque modo quisque Vandilorum, qui cum Gilimere aderant, cum eis, qui è Sardinia aduecti erant, faciebat: sic demum aliquandiu morati, dolorem parumper lenierunt. Nulli autem ex utraque parte, postquam præsentia euenerant, prospera putauere; neque qui è Sardinia redierant, interrogare

Lactum Vandilorum & desperatio. Merces latrociniorum publicorum.

terrogare quid in Africa crederent fieri enim ex accedente bello que acciderent, propter autem rorum ferocem bellum manus exultant.

PROCO BELLO V CO LIB

LIBER I

Vnde Carthago imperatorem, qui in Africâ litus, cum in litore ante pugnam per hunc campum

in Africâ litus, cum in litore ante pugnam per hunc campum

perrogare quid in Africa malorum contigerat, curabant: satis enim ex loco & vestitu existimare facile, quæ acciderunt, potuere; neque item filiorum aut vxorum sermonem yllum fecere, certo arbitantes, si quis eorum abesset, aut extinctus, aut in hostium manibus existeret. Hæc quidem sic se habuere.

PROCOPII DE
BELLO VANDILI-
CO LIBER II.

BREVIARIUM.

1 Gilimer Carthaginensem recuperare nititur, & Hunnos tentat, qui confirmantur à Belisario, cuius subiungitur ante pugnam suasoria concio ad milites.

2 Oratio Gilimeris & Zazonis ad Vandilos, Romane & Vandilicæ aciei dispositio. Initium pugne, Zazonis interitus, Gilimeris turpissima fuga, hostilium Castrorum direptio.

3 Romani disciplinam militarem contemnunt. Be-

lisarij sollicitudo. Gilimerem persequitur Ioannes Armenius, qui fato ignobili opprimitur. Pharas obsidet Gilimerem, cuius thesauros prodit Bonifacius.

4 Belisarius exercitum per prouincias prudenter collocat. Ad Gotthos minaces literas dat. Illi pacifice respondent. Pharas facinus audax & dampnosum. Vandilorum luxus atque mollities Mawrorum mores contrarij.

um & Gilimerem
perierant, in
berica cum ysa Co
nauis quiescere las
uores, comen de
tationem Bile can
nes vobis de fente
m ac Sardiniam
enti, ad nos cum re
culant de rei fono
erare. Simul ena
uel fortunam prop
lucris faciemus, qui
ut inflixerit, aspe
it, atque Vandili
rationes conueni
sed clam insulati
conquererant, ac
ues conscendunt
die in Aphri
das a Mauritan
ere in Bulz cam
exercitu se con
sulæ querela, it
lucere potuissent
spectu luere, col
e enim amplius fe
colloquuti, sed
max vberes fun
Vandilorum, qui
qui è Sardinia ad
liquandiu morati
Nulli autem ex
i sunt fortuna de
a euenerant, pro
inia redierant, in
terrogare